

Tusculum

2024
SOLIN-17

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonći Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Dražan Maršić
Ivana Odža
Michael Ursinus

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Izrada UDK-a

Iva Kaić

Tisak

Jafra Print d. o. o.

Naklada

500 primjeraka

Izdavanje časopisa novčano podupire Grad Solin.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

17

Solin, 2024.

Sadržaj

7-14	Dino Demicheli	Nadgrobní titul obitelji <i>Trosius</i> pronađen u zapadnim salonitanskim bedemima
15-32	Irena Radić Rossi – Alice Lucchini	Drugi rimski brod na Trsteniku u Kaštel Sućurcu
33-41	Inga Vilogorac Brčić	<i>Matres Delmatarum</i> Kult Velikih Majki u Saloni
43-63	Luka Donadini	Religija, kult i moralnost u Saloni (III) Etička misao u nadgrobnome natpisu
65-85	Nada Topić	Prilog poznavanju povijesti knjižnica i čitaonica na području Solina
87-101	Marko Matijević	Građa iz solinske povijesti (II)
103-119	Blanka Matković	Djelovanje poslijeratne protukomunističke »reakcije« u Solinu kroz UDB-in dosje Živka Grubića (1950. – 1952.)
121-150	Žana Medved – Marko Matijević	Solinske teme na filatelističkim izdanjima Hrvatske pošte
151-180	Mirko Jankov	Iz repertoara Pučkih pivača Gospe od Otoka – Solin: Osam reinterpetiranih napjeva
181-190	Ivana Odža	Izvandomovinska čežnja Duške Crmarić Tomašić
191-192		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Žana Medved – Marko Matijević

Solinske teme na filatelističkim izdanjima Hrvatske pošte

Žana Medved
Badalićeva 26F
HR, 10000 Zagreb
zana.bucic@gmail.com

Marko Matijević
Stjepana Radića 7
HR, 21210 Solin
marko.matijevic@st.t-com.hr

Članak donosi prigodne poštanske marke, omotnice prvoga dana, žigove prvoga dana i prigodne žigove koje je izdala Hrvatska pošta od 1991. do danas, a koji se povezuju sa Solinom. U tome izboru ogleđa se izdavačka politika Hrvatske pošte kojom se želi vizualno prezentirati povijest, svekolika baština i zaslužne osobe pa se na taj način promiču i solinske znamenitosti uobličene u marke, omotnice i žigove koji putuju svijetom ili postaju dijelom filatelističkih zbirki diljem svijeta.

Ključne riječi: Hrvatska pošta, prigodne poštanske marke, marke, omotnice prvoga dana, prigodni žigovi prvoga dana, žigovi, solinska baština, Solin

UDK: 656.835.91(497.5 Solin)"1991/2024"

Stručni članak
Primljeno: 28. ožujka 2024.

ŠTO JE POŠTANSKA MARKA?

Poštanska marka dokaz je plaćene poštarine u visini iznosa (u kunama ili u eurima) koji je na njoj naveden, odnosno u visini nominalne vrijednosti marke,¹ te je ujedno i znatan čimbenik promocije nacionalnoga identiteta, ali i transparentan pokazatelj kako jedna zemlja vizualno prezentira svoju povijest, sportske uspjehe, znamenite osobe te cjelokupnu kulturnu i prirodnu baštinu. Ona je u konačnici i poruka koju oblikuju umjetnici pa je kvaliteta te poruke iznimno važna u kreiranju poštanskih maraka. Naziv »poštanska marka« zaštićen je odredbama Svjetske poštanske konvencije i odnosi se jedino na poštanske marke koje ispunjavaju uvjete propisane aktima Svjetske poštanske unije.²

Osim toga, poštanska je marka i predmet sakupljanja među filatelistima kojih u svijetu ima više od 20 milijuna. Pojam filatelija podrazumijeva skupljanje, čuvanje, proučavanje i trgovinu poštanskim markama i vrijednosnicama. Poštanske marke olakšavaju dostavu pošte od 1840-ih. Prije toga su se za frankiranje pošte i potvrdu plaćanja poštarine često koristili tinta i ručni žigovi, obično izrađeni od drva ili pluta.

Hrvatska pošta d. d. (HP), kao hrvatska nacionalna poštanska uprava, jedini je izdavač hrvatskih poštanskih maraka u našoj državi od njezina osnutka,³ a prethodno je to bila Hrvatska pošta i telekomunikacije (HPT).⁴ Hrvatska pošta izdaje tri vrste poštanskih maraka: redovite, prigodne i komercijalne. Redovite poštanske marke izdaju se prvenstveno za potrebe frankiranja, a prema potrebi mogu se dotiskivati. Prigodne poštanske marke izdaju se radi obilježavanja važnih događaja, obljetnica, kulturno-povijesne baštine i slično, a za razliku od redovitih maraka one se ne smiju dotiskivati. Komercijalne poštanske marke izdaju se na temelju posebnoga zahtjeva naručitelja, odnosno pravne osobe, a rok uporabe za frankiranje isključivo je jedna godina.⁵ Prva komercijalna poštanska marka izdana je godine 2008. u suradnji s Volkswagenom.⁶

Uz svako izdanje prigodnih poštanskih maraka Hrvatska pošta otisne prigodnu omotnicu prvoga dana (FDC – First Day Cover) koja predstavlja ilustriranu omotnicu s nalijepljenom poštanskom markom ili serijom maraka žigosanima na dan izdanja, najčešće ilustriranim prigodnim žigom.

1 Pravilnik 2013, čl. 4.

2 Isto, čl. 2.

3 Isto, čl. 3.

4 Hrvatska pošta i telekomunikacije razdvaja se 1998. na Hrvatsku poštu i Hrvatske telekomunikacije. Vidi: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_07_101_1396.html.

5 Pravilnik 2013, čl. 8.

6 Marke 2012, str. 295, br. 678; <https://www.posta.hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=1573>.

Prigodnim poštanskim žigom s pomičnom oznakom datuma i oznakom *Prvi dan / Premier jour* stavlja se na korišćenje zahtjev otisak na izdavanja redovitih, prigodnih i/ili komercijalnih poštanskih maraka prema danu/datumu izdanja. Stavljanje otiska prigodnoga žiga dopušta se i na nalijepljene poštanske marke na poštanskim pošiljkama, kao i na omotnice prvoga dana, i to samo na dan izlaska prigodne, redovite i/ili komercijalne poštanske marke.⁷

Dvije su glavne osnove za izdavanje poštanskih maraka: plaćanje poštarine za poštanske usluge i promidžba.⁸ Aspekt promidžbe posljednjih godina postaje sve važniji te je jedna od temeljnih smjernica za izdavanje poštanskih maraka, a posebno prigodnih i komercijalnih. Jedna od zadaća hrvatskih poštanskih maraka je upoznati širu domaću javnost (a i svjetsku) o mnogim činiteljima, osobama i događajima iz naše bogate povijesti i kulture. Uz zastavu, himnu i Ustav poštanska je marka jedan od osnovnih simbola državnosti, a svojim malim formatom predstavlja povijesnu i kulturnu baštinu, sportske događaje te promiče općenito nacionalnu baštinu Lijepe naše. Svojim bogatstvom poruke izuzetno je važan državni simbol. Taj mali i šareni komadić papira, uvijek maštovita i bogata dizajna, estetski pročišćen, putuje svijetom i predstavlja ljepote, tradiciju i uspjehe naše zemlje, sportaša, etnografsku baštinu, sakralnu ostavštinu, renomirane i znamenite osobe.

Proces od ideje do realizacije poštanske marke i same njezine uporabe u poštanskom prometu prilično je dugotrajan te su u njega uključene brojne osobe i nezavisna tijela. Njihovo izdavanje regulirano je Zakonom o poštanskim uslugama te Pravilnikom o poštanskim markama. Sukladno Pravilniku oformljeno je savjetodavno i stručno tijelo, Povjerenstvo za izbor motiva te likovnih i grafičkih rješenja poštanskih maraka, a sastoji se od eminentnih i renomiranih stručnjaka iz kulturnoga i društvenoga života. Predsjednika Povjerenstva imenuje Uprava društva Hrvatske pošte, a rad, područje djelovanja i obveze definirane su Poslovnikom o radu Povjerenstva. Osim utvrđivanja prijedloga godišnjega izdavanja maraka, Povjerenstvo odlučuje i o izboru motiva te grafičkih i likovnih rješenja poštanskih maraka te sudjeluje u procesu dorada i korekcija vizualnih rješenja. Povjerenstvo se trudi da odabrane teme budu reprezentativne te da se pokriju sva područja, važne »okrugle« obljetnice i pojedinci.⁹

Program izdavanja

U prvom tromjesečju godine definira se Program izdavanja prigodnih poštanskih maraka za sljedeću godinu, a objavljuje se najmanje 30 dana prije početka kalendarske godine na koju se odnosi. Najvažniju ulogu u tome ima Povjerenstvo. Ono predlaže i odabire teme, a Uprava društva donosi godišnji Program izdavanja prigodnih poštanskih maraka. Program mora sadržavati naziv i vrstu izdanja, broj poštanskih maraka u seriji te dan izdavanja.¹⁰

Kako bi se što preciznije definirale i odabrale teme, potrebno je sustavno prikupiti podatke koji se tiču svih obljetnica događanja, rođenja ili smrti pojedinaca koji su svojim djelovanjem dali poseban doprinos razvoju nekoga društvenog područja, bez obzira na to jesu li djelovali u prošlosti ili djeluju u današnje vrijeme (iako su to najčešće umrle osobe). Konkretno, riječ je o seriji prigodnih poštanskih maraka *Znameniti Hrvati*, koja se kontinuirano ponavlja svake godine, a u kojoj su zaslužni pojedinci koji su se bavili znanostu, umjetnošću, sportom, glazbom, politikom, vojnim djelovanjem, humanitarnim radom ili su obilježili bilo koje drugo područje djelovanja svojim posebnim doprinosom ili zaslugama te su znatno pridonijeli razvoju Hrvatske. Prigodnim prisjećanjem na njihova djela i priznavanjem njihova doprinosa odaje se poštovanje njima osobno, ali i domovini iz koje su potekli.

Prilikom utvrđivanja i definiranja Programa izdavanja prigodnih poštanskih maraka koristi se i kalendar obljetnica u izdanju Knjižnica grada Zagreba za godinu za koju se Program sastavlja.

Osim prethodno navedenoga, Hrvatska pošta zaprima i brojne prijedloge i zahtjeve pojedinaca, različitih institucija, vladinih i nevladinih udruga, vjerskih zajednica, sportskih i drugih saveza, akademske zajednice, ministarstava, filatelističkih udruga itd. Prijedlozi za pojedinu godinu izdanja trebaju se podnijeti barem 15 do 18 mjeseci prije početka kalendarske godine u kojoj se želi da prigodna poštanska marka bude izdana. Iz mnoštva pristiglih prijedloga Povjerenstvo odabire najvažnije i nastoji da Hrvatska pošta godišnje izda dvadesetak izdanja, odnosno da godišnje bude otprilike 40 prigodnih poštanskih maraka.

Na temelju obrazloženih prijedloga, uz tradicionalna tematska izdanja kao što su *Europa*, *Znameniti Hrvati*, *Flora / Fauna* i *Božić*, prigodnim poštanskim markama obilježavaju se i važni događaji i druge važne obljetnice

7 Upute 2023, str. 60, čl. 2.4.8.

8 Pravilnik 2013, čl. 6.

9 Isto, čl. 20.

10 Isto, čl. 10.

u Republici Hrvatskoj, pri čemu se obljetnice, u pravilu, obilježavaju uz 25, 50, 75, 100 i višekratni broj tih godina.¹¹ Hrvatska pošta, osim spomenutih, ima još nekoliko serija koje kontinuirano izdaje, primjerice *Minerali i stijene*, *PuMed*, *Lokomotive*, *Hrvatski dvorci*, *Mostovi i vijadukti*, *Hrvatska likovna umjetnost*, *Hrvatska moderna arhitektura*, *Uskrs* i sl.¹²

Osim nabrojanih tema, Hrvatska pošta ulaže kontinuirane napore kako bi poštanske marke približila mlađim naraštajima, pa tako svake godine raspisuje natječaj za dječju marku čiji je glavni pokrovitelj Agencija za odgoj i obrazovanje. Na taj se način i djeca uključuju u kreiranje likovnoga i grafičkoga rješenja prigodne poštanske marke te im se približava značenje važnosti poštanskih maraka i onoga što one u svojoj biti predstavljaju aktivirajući ih kao male dizajnere. Do sada je realizirano nekoliko takvih izdanja: *Sportom do zdravlja*, *Za svako dijete osmijeh*, *Prijateljstvo*, *Međugeneracijska solidarnost*... Osim kreativne komponente, cilj ovakve vrste natječaja je poticanje kulture pisanja te slanje razglednica i pisama u cilju oživljavanja tradicionalnih navika.

Zanimljivo je spomenuti i novost u politici izdavanja maraka u obliku kriptomarke kao spoja tradicionalne i moderne tehnologije,¹³ a koju je Hrvatska pošta u suradnji s hrvatskom blockchain¹⁴ zajednicom okupljenom oko Udruge za blockchain i kriptovalute predstavila javnosti 9. rujna 2020.

Hrvatska pošta realizirala je i brojna izdanja sa stranim poštanskim upravama koja su dodatno učvrstila kulturne i političke veze između Hrvatske i europskih zemalja poput Vatikana, Slovačke, Belgije, Mađarske, Švicarske, a ove će godine, 2024., Hrvatska pošta u suradnji s Njemačkom poštom predstaviti široj javnosti još jedno zajedničko izdanje.

Natječaj za grafička i likovna rješenja prigodnih poštanskih maraka

Na temelju donesenoga Programa izdavanja prigodnih poštanskih maraka Povjerenstvo predlaže za koje će se teme, odnosno izdanja, raspisati javni ili pozivni natječaj za likovna / grafička rješenja prigodnih poštanskih maraka. Natječaj se raspisuje u skladu s propisima o javnoj nabavi, a mora sadržavati naziv izdanja, motiv (obvezan motiv ili slobodna interpretacija), tehnike tiska, oblik izdanja, veličinu

likovnoga predloška, rok izrade ili podnošenja prijave na natječaj. Također, moguće je da nijedno rješenje zaprimljeno na natječaju nije zadovoljavajuće pa se autor naknadno bira. Prigodne poštanske marke mogu imati bilo kakav oblik uz uvjet da njihove okomite ili vodoravne dimenzije ne budu manje od 15 mm niti veće od 50 mm.¹⁵

Uz svaku prigodnu poštansku marku ili blok Hrvatska pošta otisne i omotnicu prvoga dana (FDC), na kojoj je zalijepljena odgovarajuća prigodna poštanska marka žigosana prigodnim poštanskim žigom prvoga dana te kao takva čini posebnu filatelističku cjelinu.

Tisak

Svaka marka koju izda Hrvatska pošta mora imati nekoliko elemenata: skraćeni naziv države (Hrvatska), naziv izdavača (logotip HP-a), godinu izdavanja (otisnutu arapskim brojkama), nominalnu vrijednost (otisnutu arapskim brojkama ili latiničnim pismom), ime autora / fotografa (otisnuto latiničnim pismom).¹⁶ Nadzor tiskanja poštanskih maraka u suradnji s predstavnicima tiskara obavlja Povjerenstvo za nadzor tiskanja poštanskih maraka, sastavljeno od predsjednika i četvero članova koje imenuje Uprava HP-a.

Prvi je korak izrada otiska, tzv. matchprinta (*proof*), koji simulira u 90-95 % nanose boja ofsetnoga tiska koje autori vide na svojim kalibriranim zaslonima. Ovaj se otisak nikada ne radi na vrsti papira na kojem će se tiskati marka već služi kao primjer za sljedeći korak te će se s njime uspoređivati probni otisak u tiskari. Prije samoga procesa tiskanja naručene količine poštanskih maraka tiskara izrađuje tzv. probni otisak na tiskarskom arku, na istom stroju i istoj vrsti papira na kojem će se tiskati cjelokupna naklada. Na ovom otisku provjerava se je li kvaliteta zadovoljavajuća, postoje li promjene kod korekcije boje i ima li marka sve elemente propisane Pravilnikom o poštanskim markama. Kada se utvrdi da je sve u redu, autor, jedan od članova Povjerenstva za tisak i jedan od članova Povjerenstva za marke potpisuju probni otisak, odnosno ovjeravaju ga, te počinje tisak cjelokupne naklade poštanske marke, odnosno serije poštanskih maraka.

Hrvatske poštanske marke osvojile su brojne nagrade na međunarodnim natječajima, što je dokaz njihove

11 Isto, čl. 11.

12 Usp. Marke 2012, *passim*.

13 <https://www.posta.hr/pregled-postanskih-maraka?m=55206>

14 Blockchain se može definirati kao digitalna knjiga koja sadrži sve bitne informacije o transakcijama. Sve informacije u digitalnoj knjizi kronološki su poredane i zaštićene kriptografijom.

15 Pravilnik 2013, čl. 9.3.

16 Isto, čl. 9.

neprijeporne kvalitete, ali i izbrušena ukusa vrhunskih dizajnera i fotografa koji su na vrlo izazovnom formatu oblikovali predivne minijature. Rezultat je to i pomno osmišljene strategije i politike izdavanja maraka Hrvatske pošte, ali i dokaz svojevrsne jasne vizualne komunikacije, pročišćenoga i modernoga dizajna koji prati svjetske likovne, grafičke i tehnološke trendove.

Brojni filatelisti diljem svijeta neumorno nastoje popularizirati filateliju te sačuvati ovaj mali suvenir kao trajni medij prenošenja kulture, naroda i svih njegovih postignuća u svakom kutku svijeta. Unatoč brojnim promjenama koje je donio razvoj moderne tehnologije, uporaba poštanskih maraka i dalje će postojati kao jedan od glavnih putujućih veleposlanika nacionalnoga identiteta i kulture neke države te kao trajan podsjetnik na neizbrisiv trag jednoga vremena koji se može ostaviti u nasljeđe mlađim naraštajima.

SOLINSKI MOTIVI

Sukladno rečenju izdavačkoj politici Hrvatske pošte, kojom se želi vizualno prezentirati povijest, svekolika baština i zaslužne osobe, donose se prigodne poštanske marke, omotnice prvoga dana, žigovi prvoga dana i prigodni žigovi koje je HPT/HP izdao od 1991. do danas, a koji se povezuju sa Solinom.

Trinaesti međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju

Izdavanjem prigodne poštanske marke, omotnice prvoga dana i lista prvoga dana¹⁷ Hrvatska pošta i telekomunikacije obilježila je održavanje Trinaestoga međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju. Kongres je održan od 25. rujna do 1. listopada 1994. u Splitu i Poreču,¹⁸ a glavni razlog njegova priređivanja u Hrvatskoj bila je stota obljetnica Prvoga kongresa koji je održan u Solinu i Splitu od 20. do 22. kolovoza 1894.¹⁹

Na marki je luneta portala starokršćanske crkve u Gati- ma s prikazom Uskrsnuća i Silaska u Limb, što je svojstveno likovnom govoru 6. stoljeća i izražava osnovnu ideju kršćanskoga vjerovanja. O tome piše Jasna Jeličić-Radonić: »Reljef je izveden u obliku lunete i uokviren bordurom od niza srcolikih listića. Prostorom dominiraju dvije anti- tetički postavljene golubice između kojih je u središnjem

Slika 1
Marka u povodu Trinaestoga kongresa za starokršćansku arheologiju

osi niz okomito položenih simbola. U vrhu je križ u krugu, predmet u obliku romba i 'homerski tip ključa' nasuprot kojeg je ključ klasičnog oblika. Pri dnu je reljefa brežuljak s rajskim rijekama. U uglovima izlaze dva liljanova cvijeta. Reljef je izveden u champlevé tehnici.«²⁰ Marka je tiskana u arcima od 16 maraka i 16 privjesaka. Autori su Hrvoje Šercar, grafičar iz Zagreba, i Danijel Popović, dizajner iz Zagreba. Vrijednost je 4,00 kn; veličina 35,5 x 29,82 mm; papir je bijeli, 90 g, gumirani; zupčanje češljasto, 14; tisak višebojni ofset; tiskara Zrinski, Čakovec; nadnevak izdanja 23. rujna 1994.; naklada 350.000 primjeraka (sl. 1).²¹

Na prigodnoj je omotnici marka poništena žigom prvoga dana,²² logotip HPT-a u gornjem lijevom dijelu te prikaz mozaika s jelenima iz Salone u donjem lijevom dijelu. Žig je okrugla oblika; u njegovu je gornjem dijelu oznaka *Zagreb / 41000*, naokolo ide natpis *XIII međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju*, u središnjem je dijelu logotip HPT-a, a ispod njega stoji *Prvi dan / 23. 9. / 1994*. Po sredini je crtež ulomka nadgrobnoga natpisa redovnika Petra. Natpis potječe iz Crikvina u Vranjicu, a stajao je najvjerojatnije u atriju grobišne bazilike, čiji su ostatci, nažalost, uništeni iskopavanjem lapora. Datiran je u 6. ili početak 7. stoljeća, a danas se čuva u splitskome Arheološkom muzeju. Na njemu stoji: *† Ihc in pace [quiescit?] / Petros mona[chos?...] / [s]e[rvu?]s (an)c(t)i Petri[...]*. U prijevodu: »Ovdje počiva u miru redovnik Petar, sluga svetoga Petra.« Natpis je važan jer svjedoči o postojanju samostana posvećena sv. Petru.²³ Ispod crteža je tekst *100. / obljetnica I. kongresa / u Solinu i Splitu*.

U donjem lijevom dijelu omotnice, iznad teksta *XIII. međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju / 100. obljetnica Prvog kongresa u Solinu i Splitu / Republika Hrvatska*, crtež je starokršćanskoga mozaika iz Salone s prikazom

17 Poštansko izdanje, list s markom na prednjoj strani koja je poništena žigom prvoga dana.

18 Ustrojstvo i radovi kongresa: N. Cambi – E. Marin 1998.

19 O pripremama za održavanje Prvoga kongresa vidi: J. A. Soldo 1994.

20 J. Jeličić-Radonić 1994, str. 49, 71-78, 100, sl. na naslovnoj str. i na str. 119.

21 Marke 2012, str. 64, br. 116; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=116>. Vidi i M. Buovac 2008.

22 Oznaka filatelističkoga proizvoda (dalje: Oznaka) FDC-19-94, <https://www.posta.hr/pregled-filatelistic-kih-proizvoda/206?p=52560>.

23 Izabrana literatura: F. Bulić 1924-1925, str. 11-17; Salona IV, str. 1045-1046, br. 665.

Slika 2

Omotnica prvoga dana u povodu Trinaestoga kongresa za starokršćansku arheologiju

dvaju jelena koji piju vodu iz kantarosa i s riječima iz Psalma 42: *Sic[ut cer]/vus desi/derat ad fon/tes aquarum // ita desi/derat // anima /mea ad te / Deus*. U prijevodu: »Kao što košuta žudi za izvor-vodom, tako duša moja čezne, Bože, za Tobom.« Mozaik se nalazio u katekumeneju uz salonitansku katedralu, otkriven je 1848., ali je, nažalost, nestao prije godine 1873.²⁴ Sačuvan je njegov izgled i natpis u crtežu te rekonstruirani prikaz,²⁵ po čemu je izrađen i crtež za ovu omotnicu (sl. 2).

O važnosti održavanja Trinaestoga kongresa u Hrvatskoj koja je u to vrijeme, ujesen godine 1994., prolazila kroz teške tranzicijske i ratne okolnosti, osim tekstova u domaćoj i

stranoj stručnoj literaturi te izvješća u medijima,²⁶ svjedoče i prigodna filatelistička izdanja. Osim ovdje navedenih, Vatikanska pošta izdala je seriju od tri marke s motivima iz Eufrazijane u Poreču. Na markama je znak Kongresa – kristogram s oznakama A i Ω ispod višestruko profiliranoga luka koji drže dva tordirana stupa, preuzet sa starokršćanskoga olovnog lijesa iz Salone²⁷ – naziv Kongresa na latinskome jeziku, godina Prvoga i Trinaestoga kongresa te oznaka *Split – Salona*. Izdana je i prigodna omotnica sa žigom 23. 9. 1994. Filatelističko društvo Split izdalo je prigodnu omotnicu s istim nadnevkom, a u Poreču je upotrebljavan prigodni žig s danom 29. 9. 1994.²⁸

24 F. Bulić 1900, str. 14: »Neki inostranac, nastanjen u Spljetu, za nekoliko godina zalazio često na čašu dobra vina u Solin, svaki put kupovao tajno od težaka po komad ovoga mozaika, te ga u torbici kući nosio. Ne zna se, kamo su ovi komadi dospjeli. Ne bilo tada čuvara starina u Spljetu, a Solinjani – ljudi ko ljudi – lakomi za novim novcem.«

25 Izabrana literatura: F. Carrara 1850, str. 3-4, tab II; Salona IV, str. 241-243, br. 64; A. Duplančić 2021, str. 32-33.

26 N. Cambi – E. Marin 1998, str. 104-109.

27 Z. Buljević et al. 1994, str. 289.

28 N. Cambi – E. Marin 1998, str. 96-102.

1150 godina od boravka benediktinca Gottschalka na dvoru kneza Trpimira

U nizu *Rani srednji vijek*, a obilježavajući 1150 godina od boravka benediktinca Gottschalka na dvoru kneza Trpimira, HPT je izdao prigodnu marku, omotnicu prvoga dana i list prvoga dana.

Na marki je lik muškarca, očito Gottschalka, u redovničkome ruhu ukrašenu s nekoliko istokračnih križeva. Drži predmet s pleternim ornamentom. Na desnoj je strani tekst *God. 846. benediktinac Gottschalk / na Trpimirovu dvoru*. Marka je tiskana u arcima od 20 maraka. Njezin je autor Zlatko Keser, akademski slikar iz Zagreba. Vrijednost je 1,40 kn; veličina 24,14 x 35,5 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tisak višebojni ofset;

tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 19. rujna 1996.; naklada 350.000 primjeraka (sl. 3).²⁹

Na omotnici su dvije marke,³⁰ već opisana s Gottschalkovim likom te druga, iz istoga niza, posvećena obilježavanju 900 godina Večenegina evanđelistara.³¹ Žig

Slika 3
Marka u spomen 1150 godina od boravka benediktinca Gottschalka na dvoru kneza Trpimira

Slika 4
Omotnica prvoga dana u povodu 1150. obljetnice Gottschalkova boravka na Trpimirovu dvoru

²⁹ Marke 2012, str. 101, br. 214; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=215>.

³⁰ Oznaka FDC-17-96, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52620>.

³¹ Autor potonje marke također je Zlatko Keser. Marke 2012, str. 101, br. 213; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=214>. Vidi i M. Buovac 2016.

je okrugla oblika; u njegovu je gornjem dijelu oznaka *Zagreb / 41000*, dolje je natpis *Rani srednji vijek*. Na lijevoj strani po sredini stoji nadnevak *19. 9. 1996.*, a na desnoj *Prvi dan* ispod logotipa HPT-a. Središnji je motiv prikaz inicijala iz Večenegina evanđelistara. U gornjemu lijevom kutu omotnice logotip je HPT-a. U donjemu lijevom dijelu, a iznad natpisa *Republika Hrvatska*, kolorirani je crtež koji prikazuje Gottschalka s uzdignutom ljevicom. Uza nj je crtež ulomka zabata oltarne pregrade iz Rižinica u Solinu s dijelom natpisa: *Trepim*.³² Autorica je Nevenka Arbanas, akademska slikarica i grafičarka iz Zagreba (sl. 4).

Benediktinac Gottschalk bio je poznati europski intelektualac i teolog, heretički propovjednik i disident svoga vremena. Rođen je početkom 9. stoljeća u okolici Mainza u današnjoj Njemačkoj, odgojen u žarištu srednjovjekovne učenosti u Fuldi, odakle prelazi u samostan u Orbaisu, u Francuskoj. Proučavao je spise sv. Augustina i na njegovu nauku zasnovao je svoju teoriju o predestinaciji, kojoj su se žestoko suprotstavili brojni todobni teolozi. Na hodočašću u Rim godine 846. bio je gostom furlanskoga grofa Eberharda koji mu je otkazao gostoprimstvo po primitku pisma Gottschalkova protivnika Rabanusa. Tada se susreo s knezom Trpimirom i s njim pošao u njegovu kneževinu. Boravio je na kneževu dvoru u Klisu ili podno njega u Rižinicama do godine 848., a to je zabilježio u svojim teološkim spisima govoreći o uspješnom vojnom pohodu protiv »Grka« (što se vjerojatno odnosi na predstavnike bizantske vlasti u istočnojadranskim gradovima).³³ Te vijesti pokazuju da je solinski prostor imao veliku ulogu u događajima najranije hrvatske povijesti, a Gottschalkov boravak na Trpimirovu dvoru »vrlo znakovito govori o mjestu Trpimira i njegove kneževine u kršćanskoj ekumeni, ali i o smjelosti hrvatskoga vladara da primi na dvor prognanoga benediktinca koji se heretičkim učenjem suprotstavljao moćnim crkvenim krugovima.«³⁴

Gottschalk je nakon boravka na Trpimirovu dvoru otputovao u Panoniju i Norik, a nakon toga se vratio u Njemačku, gdje je na crkvenim saborima osuđen zbog širenja hereze. Lišen je svećeničke časti i zatvoren u samostansku tamnicu te je bio prisiljen uništiti sve svoje spise o predestinaciji.³⁵

Slika 5
Marka u povodu 1150
godina Trpimirove
darovnice

1150. obljetnica Trpimirove darovnice

Hrvatska je pošta još jedno izdanje posvetila knezu Trpimiru. Povodom 1150 godina njegove darovnice, dokumenta koji informira o knezu Trpimiru i njegovoj državi te u kojem se iščitava i politička struktura zemlje, izdala je blok s markom i omotnicu prvoga dana. Uz rubove bloka dvaput se ponavlja tekst *Trpimirova darovnica 852. – 2002.*, a kao distinkcija korišten je motiv kukâ koje završavaju volutama. U središnjemu je dijelu prikaz ulomka zabata oltarne pregrade iz Rižinica u Solinu s natpisom *Pro duce Trepime* koji se ponavlja tri puta i to u crvenoj, bijeloj i plavoj boji kao simbol hrvatske zastave. Dio crvenoga prikaza omeđen je perforacijama tako da tvori poštansku marku. Autor je Hrvoje Šercar; vrijednost 14,40 kn; veličina 116 x 59 mm (marka 42,28 x 24,14 mm); papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, kutijasto; tisak offset i slijepi tisak; tiskara Zrinski, Čakovec; nadnevak izdanja 4. ožujka 2002.; naklada 100.000 primjeraka (sl. 5).³⁶

Na omotnici prvoga dana u gornjemu desnom dijelu nalazi se blok s okruglim žigom prvoga dana. Uz njegov rub u gornjemu dijelu teče natpis *1150. obljetnica Trpimirove darovnice*, a u donjemu *10101 Zagreb Prvi dan 4. 3. 2002.* U sredini je u dva retka dio natpisa sa zabata oltarne pregrade *Duce / Trepim*. U gornjemu lijevom kutu omotnice logotip je HP-a. U donjemu lijevom dijelu, a iznad natpisa *Republika Hrvatska*, reproducirana je fotografija ulomka zabata iz Rižinica (sl. 6).³⁷

Na obodnome su dijelu ulomka kuke spiralnih zavojnica i izduženih dvoprutih drški naslonjenih na niz stiliziranoga kimatija. Od središnjega motiva sačuvan je samo dio paunova repa s ukrasom riblje kosti. Na nasuprotnoj strani također je bio prikazan paun, a na vrhu, između tih ptica, bio je križ. Po luku teče natpis *Pro duce Trepime[ro]*. Nakon otkrića još dvaju ulomaka arhitrava te njihovim povezivanjem ponuđena je djelomična restitucija: *Pro duce Trepimero ... preces Christo submittatis ... et inclinata habete*

32 Ovaj se motiv javlja na još nekim izdanjima Hrvatske pošte te će o njemu biti više riječi u nastavku teksta.

33 L. Katić 1932, str. 405-408. Kritički o Gottschalkovu boravku u hrvatskim krajevima: Ž. Rapanić 2013.

34 M. Matijević Sokol 2010, str. 11.

35 L. Katić 1932, str. 409.

36 Marke 2012, str. 198, br. 427; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=427>.

37 Oznaka FDC-4-2002, <https://www.posta.hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52758>.

Slika 6
Omotnica prvoga dana u povodu 1150 godina Trpimirove darovnice

colla trementes. U prijevodu: »Za kneza Trpimira Kristu podastrite molitve i u strahu prignite vrat.«³⁸ Otkriće prvoga ulomka godine 1891. bilo je povodom arheoloških istraživanja u Rižinicama koja s većim prekidima traju od 1895. do danas. Nađeni su ostatci samostana s crkvom te grobovima od antičkoga razdoblja do novoga vijeka. Jednobrodna crkva široke polukružne apside i maloga broda podignuta je ponad starokršćanskoga oratorija, a njezine dimenzije i organizacija prostora napućuju na namjenu manjoj redovničkoj zajednici – benediktincima.

Ti pronalasci potvrđuju navode iz Trpimirove darovnice, najstarijega diplomatskoga dokumenta u Hrvata. Iz darovnice se doznaje da je Trpimir sagradio samostan, a da je za nabavu liturgijskoga posuđa posudio novac od

splitskoga nadbiskupa Petra kojemu je, zauzvrat, potvrdio nadbiskupske posjede u Lažanima i Mosoru, uključujući njihove serve i ancile, te ono što je Trpimirov prethodnik knez Mislav darovao crkvi sv. Jurja na Putalju prigodom njezina posvećenja. Darovnica se osvrće i na desetinu koju je prethodno davao Mislav, a na kraju se spominje lokacija sklapanja ugovora u Bijaćima, kao i svjedoci koji su vjerojatno bili dio Trpimirova dvora. Vrijeme njezina nastanka tradicionalna historiografija smješta na dan 4. ožujka 852.³⁹

Darovnica do nas nije došla u izvornome obliku nego u pet prijepisa od kojih je najstariji iz godine 1568., a čuva se u župnome uredu u Kaštel Sućurcu. Ostali prijepisi nalaze se u splitskome nadbiskupskom i kaptolskom arhivu,

38 V. Delonga 1996, str. 128-129 i tamo navedena literatura.

39 Izabrana literatura: N. Klaić 1972, str. 236; M. Matijević Sokol 2014, str. 81-92.

a svi su napravljeni na temelju notarske kopije iz godine 1333. Zbog toga, ali i zbog još nekih detalja u njezinu tekstu, pojedini su istraživači posumnjali u njezinu autentičnost. Međutim, najnovije raščlambe napućuju na to da je predložak za prijepis iz 1568. bila izvorna Trpimirova darovnica te da nije nastala godine 852. već 4. ožujka 841.⁴⁰ Današnja inačica darovnice može se nazvati iskrivljenim izvornikom te je nastala tako da su u vjerodostojnu jezgru umetani dijelovi drugih pravnih radnji. Kako bilo, Trpimirova darovnica najstariji je diplomatski dokument u Hrvata i prvi zapis u kojemu se pojavljuje ime hrvatskoga naroda (*dux Croatorum*).⁴¹

Hrvatska je pošta još jednom koristila motiv Trpimirova natpisa iz Rižinica. Naime, u povodu Trinaestoga godišnjeg skupa europskih arheologa od 18. do 23. rujna 2007. na Sveučilištu u Zadru, a na kojemu je sudjelovalo više od 800 sudionika iz cijelog svijeta,⁴² izradila je prigodni žig koji je bio u uporabi 18. rujna 2007. u poštanskom uredu 23000 Zadar. Žig je okrugla oblika, a osim naziva skupa i njegova nadnevka na njemu je logotip Hrvatskoga arheološkog društva – prikaz ulomka Trpimirova natpisa iz Rižinica (sl. 7).⁴³

150. godišnjica rođenja don Frane Bulića

Godine 1996. navršilo se 150 godina od rođenja don Frane Bulića, a tu je obljetnicu prigodnim izdanjima obilježio i HPT. U drugom dijelu niza *Obljetnice hrvatske znanosti* izdao je, među ostalim, i marku s Bulićevim likom te omotnicu prvoga dana i list prvoga dana.

Na marki je portret don Frane Bulića te tlocrt starokršćanske bazilike u koju se smjestila starohrvatska crkva čiji je tlocrt istaknut – Šuplja crkva. Uz gornji rub teče tekst *Republika Hrvatska / 150. obljetnica rođenja don Frane Bulića*. Tiskana je u zajedničkom arku od 12 maraka s markama koje su posvećene 150. godišnjici rođenja Gjura Pilara i 100. godišnjici rođenja Ante Šercera. Autorica svih triju maraka je Nevenka Arbanas. Vrijednost svake od njih je 2,40 kn; veličina 35,50 x 29,82 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tisak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 4. listopada 1996.; naklada 350.000 primjeraka (sl. 8).⁴⁴

Na omotnici prvoga dana sve tri su marke i to slijeva Pilarova, Bulićeva te Šercerova. Žig je okrugla oblika, a

Slika 7
Prigodni žig povodom
Trinaestoga skupa europskih
arheologa u Zadru

Slika 8
Marka u spomen 150.
godišnjice rođenja don
Frane Bulića

ponavlja se dvaput jer svaka marka mora biti žigosana. U njegovu gornjem dijelu stoji tekst *Obljetnice hrvatske znanosti / Zagreb / 10101*, u donjemu *Prvi dan / 4. 10. 1996.*, a u središnjemu su portreti trojice znanstvenika te ispod svakoga pripadajući tekst: *geolog Gjuro Pilar / otorinolaringolog Ante Šercer / don Frane Bulić*. U gornjemu lijevom kutu omotnice logotip je HPT-a, a u donjemu dijelu motiv s piramidalnoga četverostranog ciborija iz predromaničke crkve sv. Marte u Bijaćima, koju je godine 1902. započeo istraživati Bulić. Na crtežu je stranica ciborija ukrašena geometrijskom pleternom dekoracijom i prikazom pauna s grozdom u kljunu. Uz rub arkade je epigrafičko polje s djelomično sačuvanim natpisom. Iznad crteža ponavlja se tekst *Obljetnice hrvatske znanosti*, a ispod *Republika Hrvatska* (sl. 9).⁴⁵

Don Frane Bulić, svećenik, arheolog, epigrafičar, povjesničar i konzervator, rođen je u Vranjicu 4. listopada 1846., a umro u Zagrebu 29. srpnja 1934. Teologiju je studirao u Zadru, a zaređen je za svećenika 1869. Klasičnu filologiju i klasičnu arheologiju studirao je u Beču (1869. – 1873.), a tamo je usavršavao i epigrafiku (1877. – 1878.). Po povratku u domovinu postao je kotarskim školskim nadzornikom u Zadru i konzervatorom Središnjega povjereništva za historijske spomenike zadarskoga i benkovačkoga okružja. Od 1883. ravnatelj je klasične

40 M. Matijević Sokol 2014, str. 81-92.

41 M. Matijević Sokol 2010, str. 11, 15.

42 Izvješće Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru: <https://www.057info.hr/vijesti/2007-09-19/kongres-europskih-arheologa-u-zadru> (1. 12. 2023.).

43 Pregled žigova (dalje: Žigovi) 1435, <https://www.posta.hr/pregled-zigova/207?p=1435>.

44 Marke 2012, str. 102, br. 217; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=217>.

45 Oznaka FDC-19-96, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52622>. Više o ciboriju: V. Delonga 1996, str. 50, tab. IV-V.

gimnazije i Arheološkoga muzeja u Splitu te konzervator povijesnih i umjetničkih spomenika za srednju, a od 1912. do 1925. za cijelu Dalmaciju. Zbog hrvatskoga djelovanja austrijske su ga vlasti umirovile 1896., a zadržao je mjesto konzervatora i muzejskoga ravnatelja. Bio je zastupnikom u Dalmatinskom saboru u Zadru i Carevinskom vijeću u Beču. Glavna su mu istraživanja antičkih i ranokršćanskih spomenika u Solinu, a dao je znatan prinos istraživanju i očuvanju Dioklecijanove palače. Organizirao je Prvi međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju u Splitu i Solinu. U Splitu je 1894. utemeljio društvo »Bihać«. Autor je brojnih znanstvenih djela.⁴⁶

Drugi motiv na marki tlocrt je trobrodne starokršćanske bazilike unutar koje se nalazi Šuplja crkva, krunidbena bazilika kralja Zvonimira. Crkva sv. Petra i Mojsija – kako

se zapravo zove – neobičan je sakralni sklop jer je unutar velike starokršćanske bazilike iz 6. stoljeća, uglavnom u njezinu srednjem brodu, u 11. stoljeću izgrađena trobrodna ranoromanička crkva. Sa sjeverne strane bio je dograđen benediktinski samostan. U toj je crkvi ban Dmitar Zvonimir okrunjen za kralja 8. listopada 1075. krunom koju mu je poslao papa Grgur VII. po svome izaslaniku opatu Gebizonu. Istraživanja ovoga nalazišta započela su godine 1927., a još uvijek nisu dovršena. Zidovi bazilike i samostana nalaze se ispod nekoliko metara visokoga kulturnog sloja nad kojim je lokalna cesta i isto tako izdignutoga korita rijeke Jadra s njezine druge strane. Dok se ispod ceste nalazi dio starokršćanske crkve i samostana, ispod korita rijeke nalaze se ostatci arhitekture i srednjovjekovne nekropole.⁴⁷

Slika 9

Omotnica prvoga dana iz niza Obljetnice hrvatske znanosti

46 Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=10126> (3. 12. 2023.). Više o Buliću: N. Cambi 1984.

47 Izabrana literatura: A. Piteša *et al.* 1992, str. 144-151; M. Zekan 2000.

Tisućita obljetnica smrti kralja Stjepana Držislava

Izdavanjem prigodne marke, omotnice prvoga dana i lista prvoga dana HPT je obilježio 1000 godina od smrti kralja Stjepana Držislava. Na marki je Držislavovo poprsje okrenuto nalijevo, na glavi mu je kruna na kojoj se ističu tri križa, a u uzdignutoj desnici mač. Iznad oštrice mača stoji brojka 1000. Autor je Eugen Kokot, akademski slikar iz Zagreba; vrijednost 2,40 kn; veličina 35,5 x 29,82 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tiskak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 3. srpnja 1997.; naklada 350.000 primjeraka (sl. 10). U nizu *Hrvatski kraljevi* HPT je izdao i marku povodom 900 godina smrti Petra Svačića, posljednjega vladara »narodne krvi«. Obje su tiskane u arcima od 20 maraka.⁴⁸

Slika 10
Marka u spomen 1000. godišnjice smrti kralja Stjepana Držislava

Na omotnici su obje marke. Žig je okrugla oblika, u njegovu gornjem dijelu stoji *Zagreb / 10101*, u donjemu *Hrvatski kraljevi*. Središnji je motiv je detalj sa slike *Otona Ivekovića Smrt Petra Svačića*, desno je logotip HPT-a s oznakom *Prvi dan*, ispod nadnevak 3. 7. 1997. U gornje-mu lijevom kutu omotnice logotip je HPT-a, a u donjemu

Slika 11
Omotnica prvoga dana iz niza *Hrvatski kraljevi*

48 Marke 2012, str. 116, br. 244; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=244>.

dijelu kolorirani crtež kralja Držislava na konju. Kralj na glavi nosi krunu s tri križa, a u desnoj ruci drži kuglu na kojoj je križ. Pozadina je crtež jednoga od dvaju pluteja ograde stubišta ambona iz Kapitula pored Knina (sl. 11).⁴⁹ Pluteji su ukrašeni kompozicijom isprepletenih troprutih kružnica i rombova, a na rubnom pojasu je natpisno polje u kojem se spominje veliki knez, a kasniji hrvatski kralj, Držislav te još jedan knez, najvjerojatnije njegov sin Svetoslav.⁵⁰

Držislav je spomenut i na epitafu kraljice Jelene otkrivenu na Otoku u Solinu. Taj je natpis neobično važan jer je popunio praznine u rodoslovlju hrvatskih vladara 10. stoljeća: Jelenu navodi kao ženu kralja Mihaela Krešimira II. i majku kralja Stjepana Držislava.⁵¹ Pretpostavlja se da je vladao od kraja šezdesetih godina do konca 10. stoljeća.⁵² Ferdo Šišić, potaknut pisanjem Tome Arhiđakona u 13. stoljeću, zaključuje da je »Stjepan Držislav okrunjen – prvi od hrvatskih vladara – kao kralj Dalmacije i Hrvatske« te da je u znak zahvalnosti za savezništvo s Bizantom u borbi protiv makedonskoga cara Samuila dobio »u upravu dalmatinske gradove i otoke«.⁵³ Međutim, zbog oskudnih i često nepouzdanih podataka o razdoblju Držislavove vladavine u historiografiji postoje različita mišljenja o njegovoj tituli i karakteru vladarskoga naslova: od onih koja u potpunosti prihvaćaju podatke nastale tri stoljeća nakon Držislava, do onih koja u njih sumnjaju.⁵⁴ Kako bilo, valja pretpostaviti da je njegovo vrijeme bilo vrijeme uspona i prisnih odnosa sa susjednom bizantskom Dalmacijom.⁵⁵

Drugi pastoralni pohod pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj

Papa Ivan Pavao II. pohodio je hrvatski narod i Crkvu u Hrvata pet puta: tri puta u Hrvatskoj (1994., 1998., 2003.) i dva puta u Bosni i Hercegovini (1997., 2004.).⁵⁶ Hrvatska pošta i telekomunikacije, odnosno Hrvatska pošta, obilježila je njegove pohode prigodnim izdanjima,⁵⁷ a

Slika 12
Marka u povodu drugoga pohoda Ivana Pavla II. Republici Hrvatskoj

nama je u ovoj prigodi posebno važan njegov drugi pohod Hrvatskoj, kada je nakon Zagreba, Marije Bistrice i Splita posjetio i Solin.⁵⁸ HPT je za tu prigodu izdao marku, omotnicu prvoga dana, list prvoga dana, dopisnicu za međunarodni promet, dopisnicu za unutarnji promet te prigodni album ispunjen filatelističkim sadržajem. Na marki je reproducirana fotografija Ivana Pavla II. Papa je prikazan u profilu, okrenut udesno, a iznad njega je, na lijevoj strani, križ žute boje na kojemu se ističu dva »hrvatska« crvena kvadratića. Autor marke je Boris Ljubičić, dizajner iz Zagreba; autor fotografije Zoran Filipović; vrijednost 1,50 kn; veličina 42,60 x 35,50 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tisak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 2. listopada 1998.; naklada 1,000.004 primjeraka (sl. 12). Izdana je u arku s 12 maraka i četiri privjeska.⁵⁹

Na omotnici je marka sa žigom prvoga dana. Žig je okrugla oblika, u njegovu gornjem dijelu je tekst *Sveti otac Ivan Pavao II. / 10101 Zagreb*, u donjemu 2. 10. 1998. / *Drugi put u Hrvatskoj*. U sredini je Papino poprsje između prikaza zagrebačke i splitske katedrale te logotip HPT-a i oznaka *Prvi dan*. Na lijevoj strani omotnice je Papin grb s njegovim potpisom, iznad logotip HPT-a, a ispod oznaka *Republika Hrvatska* (sl. 13).⁶⁰ Dopisnicu za unutarnji promet dizajnirao je Boris Ljubičić koristeći fotografiju

49 Oznaka FDC-10-97, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52640>.

50 V. Delonga 1996, str. 108-109, tab. XXXV.

51 M. Matijević Sokol – V. Sokol 2010 i tamo navedena literatura.

52 I. Goldstein 1995, 332-336 i tamo navedena literatura.

53 F. Šišić 1962, str. 125.

54 M. Matijević Sokol 2020, str. 164-165.

55 I. Goldstein 1995, str. 332.

56 V. Sanader 2011, str. 229.

57 Prvi pohod Hrvatskoj: Marke 2012, str. 63, br. 114; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=114>. Drugi pohod RH: Marke 2012, str. 139, br. 306; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=306>. Treći pohod RH: Marke 2012, str. 216, br. 478; <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=478>. Uoči prvoga pohoda BiH (izdanja Hrvatske pošte Mostar): <https://www.post.ba/filatelija/postanske-marke/detalji/pohod-pape-ivana-pavla-ii-crkvi-u-bosni-i-hercegovini>. Drugi pohod BiH: <https://www.post.ba/filatelija/postanske-marke/detalji/drugi-pastoralni-pohod-pape-ivana-pavla-ii-bosni-i-hercegovini>. Ovome treba pridodati izdanja lokalnih filatelističkih društava, što će biti temom posebnoga rada.

58 Više o tome: N. A. Ančić 1998; V. Sanader 2011.

59 Marke 2012, str. 139, br. 306; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=306>.

60 Oznaka FDC-16-1998, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52671>.

Slika 13
Omotnica prvoga dana u povodu Papina drugog pohoda Hrvatskoj

Slika 14
Žig kojim je obilježena deseta obljetnica Papina pohoda Solinu

Slika 15
Prigodni žig u povodu beatifikacije Ivana Pavla II.

Zorana Filipovića. U njezinu je lijevom dijelu reprodukcija fotografije Papina poprsja okrenuta udesno, a pored nje je križ. U gornjem lijevom kutu ponovljen je motiv s prigodne marke, s tim da mu je u donjem dijelu dodan tekst *Marija Bistrica / Zagreb / Split 1998.*⁶¹ Dopisnicu za međunarodni promet potpisuje Hrvoje Šercar, a na njoj

se također dvaput ponavlja isti motiv: u lijevome dijelu i u gornjem desnom kutu. Prikazana je reprodukcija Papina portreta, a uz nju Papin grb. Obje dopisnice izdane su 2. listopada 1998.⁶² Istoga dana Pošta je izdala i prigodni album u kojemu je marka, omotnica prvoga dana te prigodni list uz popratni tekst.⁶³

61 Oznaka DOP-4/98, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=617>. Iako na dopisnici stoji oznaka da je poštarina plaćena za unutrašnji promet, na navedenoj mrežnoj stranici HP-a na jednome mjestu stoji da je za međunarodni promet.

62 Oznaka DOP-5/98, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=572>.

63 Oznaka AL-11/98, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=614>.

Hrvatska je pošta prigodnim žigom obilježila i desetu obljetnicu Papina pohoda Solinu. Žig je bio u uporabi u poštanskom uredu 21210 Solin. Okrugla je oblika, uz gornji rub je tekst *Papa Ivan Pavao II u Solinu / 1998. – 2008.*, uz donji 4. 10. 1998. 21210 Solin. U središnjem dijelu je prikaz sv. Dujma i Ivana Pavla II., obojice s biskupskim mitrama (sl. 14).⁶⁴ Isto tako, prigodnim žigom obilježena je Papina beatifikacija, a na žigu su navedena sva mjesta koja je on pohodio za svoja tri posjeta Hrvatskoj. Žig je kvadratna oblika, a njime dominira Papin lik: u lijevici drži svoj štap s prepoznatljivim Raspelom, a desnicu podiže na blagoslov. Pored toga stoji: 1994. / Zagreb // 1998. Zagreb / Marija Bistrica / Split / Solin // 2003. / Omišalj / Rijeka / Dubrovnik / Osijek / Đakovo / Zadar. Na vrhu je tekst *Proprium beati / Ioannis Pauli II*, na dnu 1. 5. 2011. 10000 Zagreb (sl. 15).⁶⁵

Iako je pohod Ivana Pavla II. Solinu spomenut tek na prigodnim žigovima, zbog konteksta, ali i zbog važnosti događaja koji su mu neposredno prethodili – beatifikacije Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici te posjeta Zagrebu i Splitu – donijeli smo i ostala izdanja HPT-a kojima su obilježeni ti događaji. Papa je pri svršetku svoga drugoga pastoralnog pohoda Republici Hrvatskoj 4. listopada 1998. hodočastio u Gospino prasnvetište na Otoku u Solinu. Susreo se s mladim katolicima, vjeroučiteljima, svećenicima, biskupima i predstavnicima katoličkih udruga i pokreta. Njih pedeset tisuća pjesmom i molitvom pozdravili su Papu, a on im je u oproštajnome govoru naglasio riječi blaženoga Alojzija Stepinca: »Nećete biti dostojni imena otaca vaših, ako budete dopustili da vas tko otrgne od pećine na kojoj je Krist sazidao svoju Crkvu!« Na kraju je zajedno s mladima Papa zapjevao *Zdravo Djevo, Kraljice Hrvata!*⁶⁶

Vjekoslav Parać

U sedmome nastavku niza *Hrvatsko moderno slikarstvo* Hrvatska je pošta godine 2001. izdala marku s reprodukcijom slike Vjekoslava Paraća *Ruševine amfiteatra* iz godine 1953., što je otisnuto u njezinu donjem dijelu. U istome nizu izdane su marke s reprodukcijama djelâ Slavka Šohaja i Lea Juneka, a svaka je tiskana u arcima od 12 maraka. Izdana je i prigodna omotnica prvoga dana. Autor maraka i omotnice je Daniel Popović, dizajner iz Zagreba. Vrijednost marke je 2,50 kn; veličina 42,60 x 35,50 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tisak

Slika 16
Marka sa slikom
Vjekoslava Paraća
Ruševine amfiteatra

višebojni ofset; tiskara Zrinski, Čakovec; nadnevak izdanja 1. prosinca 2001.; naklada 350.000 primjeraka (sl. 16).⁶⁷

U lijevome dijelu omotnice tri su pravokutnika koji se djelomično preklapaju: svjetlozeleni s imenom Lea Juneka, oker s imenom Vjekoslava Paraća i sivi s imenom Slavka Šohaja. Naveden je i naziv niza: *Hrvatsko moderno slikarstvo* te logotip HP-a i oznaka *Republika Hrvatska* s dva crvena kvadratića (sl. 17).⁶⁸ U gornjemu su desnom kutu sve tri marke. Preko njih je otisnut žig okrugla oblika čijim gornjim rubom teče tekst *Hrvatsko moderno slikarstvo*, a donjim *10101 Zagreb ♦ Prvi dan 1. 12. 2001.* Lijevo je logotip HP-a. U sredini su tri nepotpuna pravokutnika načinjena od usporednih crtica, a preko svakoga je prezime jednoga od slikara: *Junek / Parać / Šohaj*.

Vjekoslav Parać rođen je 2. veljače 1904. u Solinu. Pučku školu pohađa u rodnome mjestu, a realku u Splitu. Godine 1922. upisuje Kraljevsku akademiju za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. Diplomirao je 1926. u klasi Ljube Babića, a potom je položio i profesorski ispit. Godine 1928. vraća se u Solin i u rodnoj kući uređuje atelijer. Tada nastaju brojne slike zavičajne tematike. U Vranjicu izrađuje stropnu sliku u župnoj crkvi sv. Martina. Studij nastavlja na Sorbonni u Parizu od 1929. do 1931. U Rimu na Akademiji di Belle Arti pohađa semestar fresko-slikarstva. Nakon povratka u Dalmaciju dobiva honorarni posao na Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu. Od 1937. do 1939. radi na freskama u župnoj crkvi u Klisu, iste godine postaje honorarni profesor crtanja u splitskoj Tehničkoj i muškoj zanatskoj školi. Izlaže na ilegalnoj izložbi osmorice umjetnika u stanu Marina Studina u Splitu 1943., a u kolovozu 1944. pridružuje se partizanima. Nakon rata živi u Solinu i od 1945. do 1949. direktorom je Galerije umjetnina u Splitu. Novi zamah njegovu umjetničkom radu daje izbor za izvanrednoga profesora na Akademiji likovnih umjetnosti

64 Žigovi 1682, <https://www.posta.hr/pregled-zigova/207?p=1682>.

65 Žigovi 2284, <https://www.posta.hr/pregled-zigova/207?p=2284>.

66 M. Matijević 2003, str. 21-22.

67 Marke 2012, str. 189, br. 413; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=414>.

68 Oznaka FDC-20-2001, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52752>.

u Zagrebu godine 1950. Na Akademiji će raditi do 1972., kada je umirovljen. U međuvremenu je sudjelovao na više izložbi, okušao se kao scenograf, stvorio zapažena djela (*Ruševine amfiteatra*, *Ručak pod maslinom*, *Branje maslina*, *Mrtva priroda sa šipcima*, *Podne u amfiteatru*, *Parobrodi i Barbarinac...*), izradio fresko-kompoziciju u upravnoj zgradi *Dalmacijacementa*, zaokuplja ga ciklus *Naše more...* Za izvanrednoga člana JAZU-a (danas HAZU) izabran je 1973., a za redovnoga 1981. Umro je u Zagrebu 4. kolovoza 1986., a pokopan je na starome solinskom groblju.⁶⁹

Slika *Ruševine amfiteatra* ulje je na platnu dimenzija 410 x 570 mm, u lijevome donjem kutu je signatura

V Parać, čuva se u Nacionalnom muzeju moderne umjetnosti (do 2021. Moderna galerija) u Zagrebu.⁷⁰ Povjesničar umjetnosti i likovni kritičar Igor Zidić, ponajbolji poznavatelj Paraćeva opusa, razdoblje u kojemu nastaje ta slika naziva vremenom u kojem se slikar okreće »staloženim zavičajnim krajolicima sa solinskim antičkim motivima.«⁷¹ »Godine 1953 – koju ne pamtimo po osobitom slikarskom poletu ili naglašenoj plodnosti Vjeka Paraća – dogodilo se, među nekoliko nastalih slika, i jedno neprijeporno, paraćevsko remek-djelo: *Ruševine amfiteatra*. Paradoksalno je, svakako, ali i istinito da se apogej njegove modernosti dogodio pred ruinstičkim motivom!«⁷²

Slika 17

Omotnica prvoga dana iz niza Hrvatsko moderno slikarstvo

69 I. Zidić 2010, str. 219-255.

70 I. Zidić 1984, str. 89; 2010, str. 194, 245.

71 I. Zidić 2010, str. 206.

72 Isto, str. 244.

1700 godina od mučeničke smrti svetoga Dujma

Hrvatska pošta obilježila je 1700. obljetnicu mučeništva sv. Dujma izdavanjem prigodne marke i omotnice prvoga dana. Na marki je prikazan Dujam kako kleči pognute glave dok krvnik zamahuje objema rukama držeći mač. Detalj je to reljefa sa stipesa svečeva oltara iz splitske katedrale koji je između 1767. i 1770. izradio venecijanski skulptor Giovanni Battista Morlaiter.⁷³ U njezinu je gornjem lijevom dijelu tekst *1700 / godina od / mučeničke smrti / sv. Dujma*.⁷⁴ Marka je tiskana u arcima od 20 maraka; autori su Orsat Franković i Ivana Vučić, dizajneri iz Zagreba; vrijednost 3,50 kn; veličina 29,82 x 48,28 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje 14, češljasto; tisak višebojni ofset; tiskara Zrinski, Čakovec; nadnevak izdanja 7. svibnja 2004.; naklada 300.000 primjeraka (sl. 18).⁷⁵

Na omotnici je, preko marke, otisnut žig prvoga dana. Okrugla je oblika, a uz njegov rub ide tekst *1700 godina od mučeničke smrti / svetoga Dujma*. U sredini je oznaka *10101 Zagreb / 7. 5. 2004. / Prvi dan* te logotip HP-a. Na dnu je crtež ulomka kamene ploče koja je stajala nad grobom sv. Dujma na Manastirinama u Solinu (sl. 20). Dio s natpisom otkriven je 1874., a don Frane Bulić predložio je njegovo čitanje: *[Depos]t(us) Domn[io ep(iscopus) mar]t(yr) IIII Id[us Apriles]*. Predloženo je i drukčije čitanje: *[Depos]t(io) Domn[ionis ep(iscopi) mar]t(yris) IIII Id[us Apr(iles)]*, a oba čitanja govore da je riječ o mjestu groba biskupa i mučenika Domnija, a dan njegova mučeništva su četvrte aprilske ide, po sadašnjemu računanju 10. travnja.⁷⁶ U lijevome gornjem kutu omotnice logotip je HP-a, a dolje je reprodukcija detalja poliptiha iz franjevačke crkve na Poljudu u Splitu na kojoj je sv. Dujam u bogoslužnom ruhu sa svetokrugom, mitrom i palijem. Desnom rukom pridržava biskupski štap i blagoslivlja, a u lijevoj, uz koju je ophodni križ, drži model grada Splita.⁷⁷ Oko slike otisnut je tekst *1700 / godina od / mučeničke / smrti / sv. Dujma* (sl. 19).⁷⁸

Osim već opisanoga žiga HP je izradio još dva prigodna žiga. Prvi je bio u uporabi 10. travnja 2004. u poštanskom uredu 21210 Solin. Uz gornji rub ide tekst

Slika 18
Marka s prikazom mučeništva sv. Dujma

1700. obljetnica smrti sv. Dujma, a uz donji 21210 Solin 10. 4. 2004. Središnji je motiv svečev lik izrađen prema detalju slike-reljefa Solinskih mučenika iz polukupole apside prve crkve Solinskih mučenika u solinskom naselju Ninčevićima, a čiji je autor kipar Marko Gugić. Dujam je uspravan, u bogoslužnom ruhu, na glavi mu je mitra, u desnoj ruci drži biskupski štap, a na lijevoj maketu grada Splita (sl. 21).⁷⁹ Drugi je žig bio u uporabi 7. svibnja 2004. u poštanskom uredu 21001 Split. Okrugla je oblika, na lijevoj je strani tekst *1700 godina smrti / sv. Dujma*, a na desnoj *Sudamja 2004. / 7. 5. 2004. 21001 Split*. U sredini je svečev lik izrađen prema crkvenoj zastavi koju je oslikao Josip Botteri Dini godine 1991. Sv. Dujam prikazan je u bogoslužnom ruhu sa svetokrugom, mitrom i palijem. Biskupski štap i palmu drži u desnoj ruci, a grad Split na lijevoj (sl. 22).⁸⁰

Oko sv. Dujma ispela se legenda po kojoj je on bio podrijetlom iz Sirije te da je bio učenik sv. Petra i prvi salonitanski biskup. Međutim, rezultati povijesnih i arheoloških istraživanja nedvojbeno pokazuju da je Dujam (lat. *Domnio* ili *Domnius*) živio u Dioklecijanovo vrijeme te je podnio mučeništvo 10. travnja 304. Upitno je i njegovo sirijsko podrijetlo jer činjenica da ga je na biskupskoj dužnosti naslijedio sinovac ili nećak Primus napućuje na mogućnost pripadnosti nekoj salonitanskoj obitelji. Pokopan je na sjevernom salonitanskom groblju, današnjim Manastirinama, a na početku 5. stoljeća nad

73 I. Prijatelj-Pavičić – L. Čoralić 2002, str. 76-77; A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004, str. 141-143.

74 Zadnji je redak istaknut većim pismom, a zanimljivo je rješenje interpunkcijske oznake: točka je stavljena ispod slova V u kratici sv.

75 Marke 2012, str. 228, br. 505; <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=505>.

76 M. Ivanišević 1994, str. 229-230.

77 R. Tomić 1997, str. 6; A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004, str. 190-191. Prikaz sv. Dujma dio je poliptiha Girolama Santacrocea *Bogorodica s Djetetom, anđelima i svecima* iz godine 1549., a stoji na glavnome oltaru.

78 Oznaka FDC-7-2004, <https://www.posta.hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=52813>.

79 Ž. Rapanić – M. Ivanišević – Z. Buljević 1996, str. 99-100, sl. 84 na str. 178; A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004, str. 177; Žigovi 794, <https://www.posta.hr/pregled-zigova/207?p=794>.

80 A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004, str. 186; Žigovi 806, <https://www.posta.hr/pregled-zigova?p=806>.

Slika 19
Omotnica prvoga dana posvećena 1700. obljetnici smrti sv. Dujma

Slika 20
Žig prvoga dana u pošti 10101 Zagreb

Slika 21
Prigodni žig u pošti 21210 Solin

Slika 22
Prigodni žig u pošti 21001 Split

njegovim je grobom podignuta bazilika. Poslije su mu kosti prenesene u Split, a relikvije u kapelu sv. Venancija u krstionici Lateranske bazilike u Rimu. Sv. Dujam zaštitnik je Splita, a slavi se 7. svibnja jer nadnevak njegove smrti – rođenja za Nebo – 10. travnja često pada u korizmu.⁸¹

Jozo Kljaković

U seriji prigodnih poštanskih maraka *Hrvatska likovna umjetnost* Hrvatska pošta izdala je godine 2019. marku s reprodukcijom slike Joze Kljakovića *Povratak ribara* (sl. 23). U istoj seriji izdane su i marke s djelima Huga Conrada von Hötendorfa te Vjekoslava Karasa, a sve su tiskane u arčičima

81 A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004, str. 14-16.

Slika 23

Arčič s markama na kojima je slika Povratak ribara Joze Kljakovića

od šest maraka. Tiskana je i omotnica prvoga dana. Marke su po fotografijama Gorana Vranića dizajnirali Ivana Vučić i Tomislav Jurica Kačunić, dizajneri iz Zagreba. Vrijednost svake marke je 3,10 kn; veličina 42,60 x 35,50 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje češljasto, 14; tisak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 25. studenoga 2019.; naklada 100.000 primjeraka po motivu.⁸²

Na omotnici su sve tri marke i dva istovrsna žiga prvoga dana. Osnova žiga je kvadrat kojega označavaju četiri riječi, po jedna na svakoj strani: *Hrvatska / likovna / umjetnost / slikarstvo*. S unutrašnje je strane po jedna crta te imena slikara: *Kljaković / Karas / von Hötendorf*. Ispod je logotip HP-a te tekst koji slijedi dio zamišljene kružnice *10101 Zagreb Prvi dan 25. 11. 2019.*⁸³ U donjemu lijevom kutu omotnice uvećani je već opisani »kvadrat« (sl. 24).⁸⁴

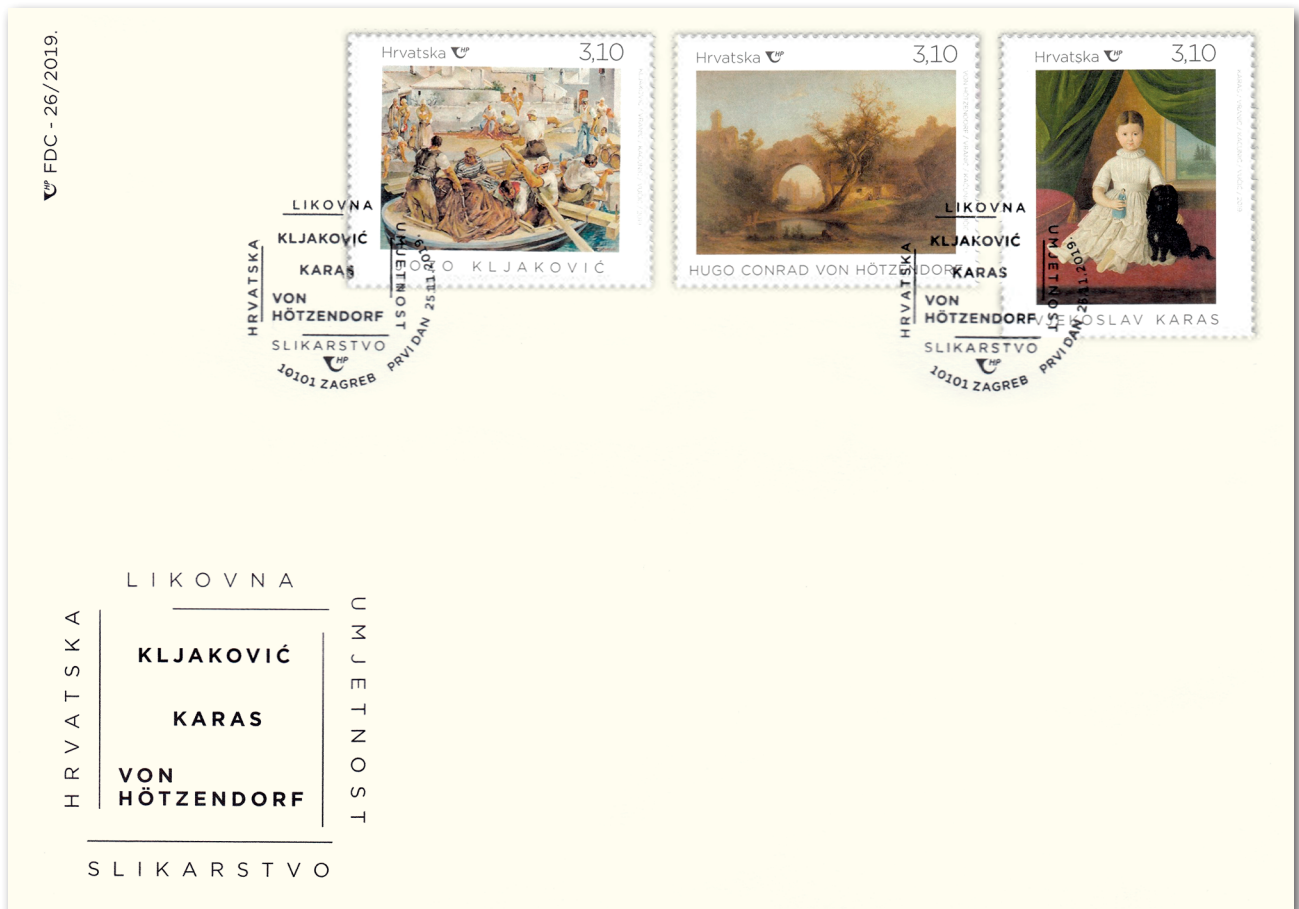
Jozo Kljaković rođen je u Solinu 10. ožujka 1889. Pučku školu završio je u rodnome mjestu, a Realnu gimnaziju u

Splitu. Studirao je matematiku i fiziku u Zagrebu te arhitekturu u Pragu i Beču (1908. – 1909.). Slikarstvo je studirao u Pragu (1908.) kod Vlahe Bukovca. Nakon toga odlazi na Istituto delle belle arti u Rimu, a od 1917. provodi tri godine kod Ferdinanda Hodlera u Ženevi. Godine 1920. studira freskoslikarstvo kod Marcela Lenoira na Académie Ranson u Parizu. Od 1910. do 1920. radio je uljene slike i crteže u duhu secesije i simbolizma, a u razdoblju od 1920. do 1940. posvetio se dekorativnomu zidnom slikarstvu. Velikim fresko-kompozicijama oslikao je zagrebačku crkvu sv. Marka te dvoranu nekadašnje Slavonske (hipotekarne) banke, a izradio je freske u crkvi sv. Martina u Vranjicu i fresku u spomen-crkvi u Biskupiji kraj Knina. Naslikao je i devet stropnih slika u crkvi sv. Eustahija u Dobroti. Štafelajne slike oblikuje slično freskama do potkraj tridesetih godina, kad ih počinje graditi sitnim mrljama boje. U ulju slika zavičajne prizore iz života ribara i težaka te žene pri kupanju, sakralne

82 Pregled poštanskih maraka (dalje: Pregled maraka) 1257, <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=54969>.

83 Žigovi 54964, <https://www.posta.hr/hr/pregled-zigova/207?p=54964>.

84 Oznaka FDC-26-2019, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=54973>.

Slika 24

Omotnica prvoga dana s markom Povratak ribara i žigom koji je bio u uporabi 25. i 26. studenoga 2019. u poštanskom uredu 10101 Zagreb

kompozicije i mitološke teme. Crta karikature i plakate, ilustrira knjige. Godine 1941., za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, dospio je u zatvor, a zatim je smješten u kućni pritvor. Godine 1943. odlazi u političku emigraciju u Rim, a 1947. odlazi u Buenos Aires. U Rim se vraća 1956. te radi mozaike na zgradi Zavoda sv. Jeronima, gdje je u to vrijeme i živio. Objavio je memoarsku knjigu *U suvremenom kaosu*, kojom svjedoči o političkim, društvenim i umjetničkim zbivanjima prve polovine 20. stoljeća, i roman *Krvavi val*. U Zagreb se vratio 1968., a umro je 1. listopada 1969.⁸⁵ Njegovi novinski i tipkopijski tekstovi objedinjuju se od 2012. u nakladničkom nizu *Biblioteka Jozo Kljaković*.⁸⁶

O idiličnom prizoru *Povratka ribara* na atelijskoj slici, ulju na platnu, koja odiše neoklasicizmom, ponajbolje je progovorila Ivanka Reberski: »A kad Kljaković zalazi u svakodnevni život, posebno onaj dalmatinskih i otočkih ribara, što ih je ovjekovječio na scenama *Povratak ribara* iz 1928. i *Povratak ribara* iz 1935., danas u Modernoj galeriji u Zagrebu, on taj život prikazuje krajnje realistično, no s velikom blagonaklonošću i nekom, reklo bi se, nostalgичnom sjetom prema tom svijetu nenarušenog i od pradavnih vremena uhodanog življenja, koje (u njegovo vrijeme) još nisu narušile bitnije promjene.«⁸⁷

85 V. Flego 2009. Više o Kljakoviću: P. Senjanović 2009.

86 Nakladnik je Javna ustanova u kulturi Zvonimir Solin, a do sada je tiskano šest knjiga: *Libar moga života* (2012.), *Dalmatinske teme* (2013.), *Čovjek bez maske* (2014.), *Politički tekstovi i polemike* (2015.), *Perturbatori javnog poretka* (2018.) te *Jozo Kljaković u tekstovima drugih autora*, 1 (2022.).

87 I. Reberski 2012, str. 197-198; P. Senjanović 2009, sl. na str. 120.

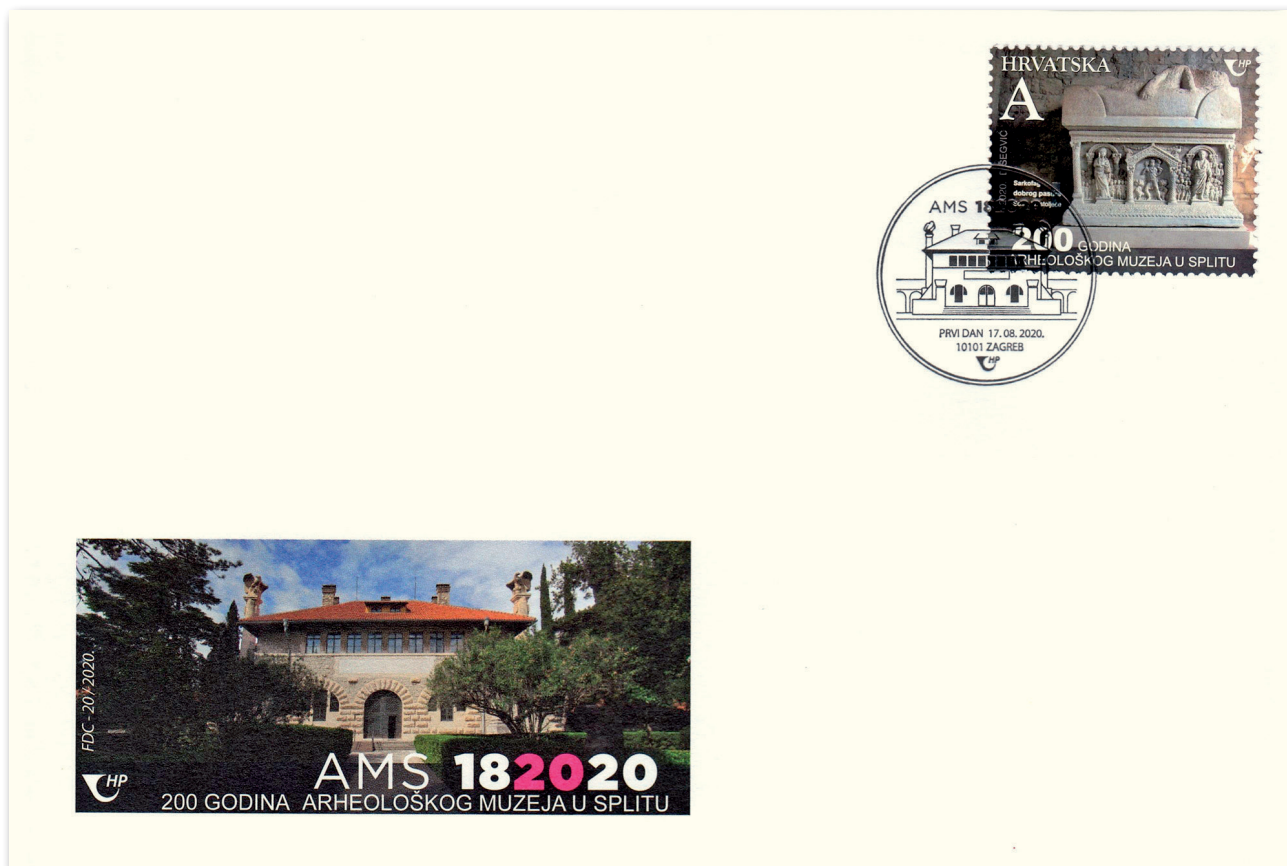
Dvjesto godina Arheološkoga muzeja u Splitu

Obilježavanju dvjestote obljetnice najstarijega muzeja južno od Beča, Arheološkoga muzeja u Splitu, priključila se i Hrvatska pošta izdavanjem prigodne marke i omotnice prvoga dana. Na marki je fotografija sarkofaga

Dobroga pastira, najpoznatijega spomenika koji se čuva u Muzeju, a koji potječe s Manastirina u Solinu. Prednja strana sarkofaga podijeljena je na tri polja; u sredini je Dobri pastir s ovcom na ramenima, lijevo žena s djetetom, desno muškarac sa svitkom, oboje okruženi skupinom ljudi.

Slika 25
Arak s markama na kojima je sarkofag Dobroga pastira

Slika 26

Omotnica prvoga dana u povodu 200 godina Arheološkoga muzeja u Splitu

Na desnoj su bočnoj strani vrata Hada, na lijevoj krilati erot s bakljom okrenutom nadolje. Poklopac je nedovršen, a na njemu su prikazani muškarac i žena u ležećem položaju. Stražnja strana sarkofaga nije ukrašena. Glavni je lik očigledno pastir u središnjem dijelu. Po svoj prilici on uprizoruje bukoličku idilu koja je metaforički prerasla u parabolu o pastiru koji, po Lukinu i Matejevu evanđelju, odlazi u potragu za izgubljenom ovcom napuštajući sve ostale. Miješanje poganskih i neutralnih motiva uvjetovano je vremenom nastanka – oko 310. do 315. godine – u kojem je još bilo opasno javno iskazivati pripadnost kršćanstvu. Kao jedan od najbolje izrađenih primjeraka

svoga doba, sarkofag Dobroga pastira nema paralela u antičkom svijetu.⁸⁸

Marku je dizajnirao Duje Šegvić, dizajner iz Splita. Vrijednost joj je označena slovom A;⁸⁹ veličina 35,50 x 29,82 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje češljasto, 14; tisak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 17. kolovoza 2020.; naklada 100.000 primjeraka.⁹⁰ Izdana je u arku od 20 maraka (sl. 25).⁹¹ Na podlozi arka je fotografija središnjega medaljona mozaika s likom Orfeja iz namjesničke palače u Saloni.⁹²

Na omotnici je preko marke otisnut žig prvoga dana. Okrugla je oblika, ovičen dvjema kružnicama. Središnji

88 N. Cambi 1994. Autor donosi popis radova o ovome spomeniku, koji je »najdublje i najšire prisutan u europskoj arheološkoj literaturi«, kako je naveo E. Marin u *Predgovoru* citirane knjige.

89 Slovnica oznaka A na marki odgovara iznosu poštarine za pismo mase do 50 g u unutarnjem prometu te poštarine za dopisnicu, odnosno razglednicu u unutarnjem prometu (<https://www.posta.hr/a-slovnica-oznaka-nominalne-vrijednosti/8068>).

90 Pregled maraka 1303, <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=55198>.

91 Oznaka AR-1303-2020, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=55200>.

92 N. Cambi 2020, str. 296-198, sl. 471, 471a.

je motiv crtež pročelja muzejske zgrade, iznad njega stoji AMS 182020, što je zapravo spoj godišnjice osnutka Muzeja i njegove obljetnice. Ispod je tekst *Prvi dan 17. 08. 2020. / 10101 Zagreb* te logotip HP-a. U donjemu lijevom kutu omotnice je fotografija pročelja muzejske zgrade s tekstom: *AMS 182020 / 200 godina Arheološkog muzeja u Splitu*. Središnji dio u brojci 182020 istaknut je crvenom bojom (sl. 26).⁹³

Dekretom Dalmatinske vlade u Zadru, a na poticaj cara Franje I. koji je u svibnju 1818. posjetio Split i Salonu te se oduševio ostatcima rimskih spomenika, osnovan je 22. kolovoza 1820. Arheološki muzej u Splitu. Muzej u početku nije imao svoju zgradu, već su predmeti bili smješteni u iznajmljenim skladištima. Godine 1836. podignuta je s vanjske strane istočnoga zida Dioklecijanove palače zgrada koja će neko vrijeme biti glavnim odjelom Muzeja, a Muzej će u sljedećim godinama nekoliko puta mijenjati lokacije u gradu. Uz veliko zalaganje don Frane Bulića u ožujku 1912. započela je gradnja novoga Muzeja, koja je trajala do lipnja 1914. Nacrte su izradili austrijski arhitekti August Kirstein i Friedrich Ohmann, a radove je izvodio splitski poduzetnik Giovanni Bettiza. Međutim, Prvi svjetski rat i događaji u Splitu neposredno nakon njega omeli su preseljenje, uređenje i otvaranje Muzeja. Tako je, bez posebne svečanosti, Muzej otvoren godine 1922. Zgrada je slobodnostojeća kamena jednokatnica, a u njoj je uređena velika izložbena dvorana za manje predmete, u vrtu trijem koji funkcionira kao lapidarij za kamene spomenike, a u podrumu depoi.⁹⁴ Raspoloživi prostor danas ne zadovoljava potrebe Muzeja koji je kroz dva stoljeća brige za hrvatsku kulturnu baštinu prikupio više od sto pedeset tisuća predmeta, koji su raspoređeni u sljedećim zbirkama: Pretpovijesna, Grčko-helenistička, Rimsko-provincijalna, Kasnoantička, Srednjovjekovna, Numizmatička i Epigrafička zbirka; zatim Zbirka podvodne arheologije, Priručna zbirka i lokalitet Salona, Priručna zbirka i lokalitet Issa, Zbirka umjetnina i predmeta umjetničkoga obrta, Zbirka novovjekih spomenika i Zbirka spomenika modernoga doba.⁹⁵

Prasvetište Gospe od Otoka

U seriji maraka *Hrvatska marijanska svetišta* Hrvatska je pošta dvije marke i kuvertu prvoga dana posvetila prasvetištu Gospe od Otoka. Na jednoj je marki fotografija Gospine crkve, a na drugoj oltarne slike *Gospa s Djetetom na prijestolju* autora Giuliana Zassa. U istome nizu izdane su i dvije marke s motivom crkve Majke Božje Svetogorske te Gospina kipa iz te crkve u Gorskom kotaru. Autorica maraka je Ariana Noršić, dizajnerica iz Samobora, a autori fotografija po kojima je izradila solinske marke su Zoran Alajbeg i sama dizajnerica. Vrijednost svake marke je 0,47 €; veličina 35,5 x 29,82 mm; papir bijeli, 102 g, gumirani; zupčanje češljasto, 14; tisak višebojni ofset; tiskara AKD, Zagreb; nadnevak izdanja 9. lipnja 2023.; naklada 30.000 primjeraka po motivu (sl. 27, 28).⁹⁶ Marke su izdane u arčicama od osam maraka i s jednim privjeskom u sredini, a podloga svakoga arčića je motiv privjeska.⁹⁷

Na omotnici su četiri marke, po dvije iz svakoga svetišta. Preko njih je dvaput otisnut žig prvoga dana. Okrugla je oblika, s vanjske strane kružnice u gornjemu je dijelu tekst *Hrvatska marijanska svetišta*, a u donjemu *10114 Zagreb*, logotip HP-a te *Prvi dan 9. 6. 2023*. U sredini, unutar kružnice, crtež je zvonika crkve Majke Božje Svetogorske. U donjemu lijevom kutu omotnice je fotografija natpisa koji stoji iznad prolaza do oltara u toj crkvi. Autor fotografije je Štefan Brajković, a omotnicu je dizajnirala Ariana Noršić (sl. 29).⁹⁸

Crkva Gospe od Otoka sljednica je crkve koju je u 10. stoljeću podigla hrvatska kraljica Jelena i posvetila je Gospi, pa današnje svetište nosi naziv prasvetišta.⁹⁹ Građena je po nacrtu splitskoga arhitekta Emila Vecchiettija, dovršena je i blagoslovljena 1878., a u sljedećim godinama je uređivana. Crkvu je 22. lipnja 1900. posvetio splitski biskup Filip Nakić. To je prostrana jednobrodna građevina, pravilno usmjerena od zapada k istoku, s velikim višekutnim svetištem, a njezini ukrasi nose neorenesansna obilježja. Glavni je oltar arhitektonskoga tipa, a po Vecchiettijevim nacrtima u mramoru ga je godine 1888. izradio splitski klesar Pavao Bilinić. U sklopu obnove crkvene

93 Oznaka FDC-2-/2020, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=55199>.

94 A. Duplančić – J. Jovanović 2013.

95 Više na poveznici: <https://www.armus.hr/muzej/povijest-muzeja/arheoloski-muzej-u-splitu>; <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4630> (13. 12. 2023.).

96 Pregled maraka 1451, <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=55871>; 1452, <https://www.posta.hr/hr/pregled-postanskih-maraka/195?m=55879>.

97 Oznaka AR-1451-2023, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=55882>; AR-1451-2023, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda?p=55883>.

98 Oznaka FDC-1451-2023, <https://www.posta.hr/hr/pregled-filatelistickih-proizvoda/206?p=55887>.

99 Na Gospinu otoku otkriveni su ostatci dviju crkava, ali još uvijek traju raspre o njihovim titularima, namjeni, pa i o starohrvatskoj pripadnosti jedne od njih. Sažeto o tome, s popisom literature, M. Matjević 2011, str. 65-71.

unutrašnjosti godine 1973. ispred njega je postavljena nova menza koju podržavaju baza stupa i veliki korintski kapitel iz Salone.¹⁰⁰

Oltarnu je sliku godine 1881. naslikao mletački slikar Giuliano Zasso, a prikazuje Gospu s Djetetom. Okrunjena Gospa sjedi na prijestolju, odjevena u crvenu haljinu i modri ogrtač sa zvjezdolikim ukrasima. Na glavi joj je veo koji se spušta preko ramena i pada preko ogrtača. Glavu je lagano nagnula udesno i gleda prema naprijed. U krilu drži bosonogoga Isusa u jednostavnoj bijeloj haljini. I on je okrunjen, gleda prema naprijed i raširio je ruke. U pozadini je krajolik kojim dominiraju vitka stabla.¹⁰¹

Crkva je posvećena Rođenju Blažene Djevice Marije, pučki rečeno Maloj Gospi, a dokumenti svjedoče da se još od srednjega vijeka na njezin blagdan, 8. rujna, na Otoku

održava vjersko slavlje, ali i najveći dalmatinski sajam.¹⁰² I u naše vrijeme toga dana u Solin dolaze brojni hodočasnici i posjetitelji.

U Gospinu prasetištu na Otoku proslavljeni su godine 1975. i 1976. veliki hrvatski kršćanski jubileji: trinaest stoljeća od prvih hrvatskih veza sa Svetom Stolicom i početka širenja kršćanstva među našim predcima te tisućita obljetnica crkava kraljice Jelene. U jubilarnoj godini, od rujna 1975. do rujna 1976., Gospino su svetište pohodili deseci tisuća hodočasnika iz svih hrvatskih biskupija. Završna svečanost održana je 12. rujna 1976., a tada se na euharistijskom slavlju okupilo 100.000 vjernika predvođenih svojim biskupima i svećenicima.¹⁰³

Gospino prasetište pohodio je i papa Ivan Pavao II. u sklopu svoga drugog pohoda Republici Hrvatskoj.¹⁰⁴

Slika 27
Arčič s markama i privjeskom na kojima je prikaz crkve Gospe od Otoka

100 Više o gradnji i uređenju crkve: M. Matijević 2011, str. 71-76 i tamo navedena literatura.

101 M. Matijević 2011, str. 77.

102 L. Katić 1955, str. 57.

103 D. Šimundža 2011.

104 Vidi poglavlje *Drugi pastoralni pohod pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj*.

Slika 28

Arčić s markama i privjeskom na kojima je slika Gospe s Djetetom iz crkve na Otoku

Dva prigodna žiga

Hrvatska je pošta prigodnim žigom obilježila 50 godina od smrti kompozitora Ive Paraća. Žig je okrugla oblika, gornjim dijelom teče tekst *50. obljetnica smrti Ive Paraća*, a u donjemu *21101 Split* te *4. 12. 2004*. U sredini je kompozitorov portret i faksimil njegova potpisa (sl. 30).¹⁰⁵

Iako Ivo Parać nije živio u Solinu, uvrstili smo ga u ovaj izbor jer je odvjetak znamenite solinske obitelji Paraća. Rođen je u Splitu 24. lipnja 1890. Studirao je romanistiku u Grazu, a potom u Firenci. Bavio pjesništvom i filozofijom, a u raznih profesora uči kompoziciju te u lipnju 1923. završava školovanje ispitom iz kompozicije u Pesaru. Nakon kratka boravka u Beogradu, godine 1925. vratio se u Split i djelovao kao učitelj glazbe, skladatelj i zborovođa. Pisao je stihove na hrvatskome i talijanskome jeziku (opsežna zbirka *Ludi e canti*). Opera *Adelova pjesma*, prema libretističkome predlošku *Bijedna*

Mara Luke Botića, jedino je njegovo glazbeno scensko djelo. Umro je 4. prosinca 1954. u Splitu.¹⁰⁶

Ivan Kljaković Gašpić, podrijetlom Solinjanin, na Europskom prvenstvu u jedrenju, održanom u Splitu godine 2010., obranio je naslov europskoga prvaka u klasi finn koji je osvojio prethodne godine u Bugarskoj. Tim je povodom Hrvatska pošta izdala prigodni žig. Trokutastim oblikom podsjeća na jedrilicu: lijevim »krakom« u dva retka teče tekst *Zlatna medalja Split 2010 / Ivan Kljaković-Gašpić*, desnim *EP u jedrenju – klasa finn*, donjim 23. 3. 2011. te *10101 Zagreb*. Središnji je motiv crtež jedriličara na jedrilici na čijemu jedru piše *Cro* (sl. 31).¹⁰⁷

Ivan Kljaković Gašpić rođen je 24. svibnja 1984. u Splitu. Jedrenjem se počeo baviti kao dvanaestogodišnjak. Bio je član jedriličarskih klubova *Zenta* i *Labud*, a sudjelovao je na više olimpijada te europskih i svjetskih prvenstava.

¹⁰⁵ Žigovi 891, <https://www.posta.hr/pregled-zigova/207?p=891>.

¹⁰⁶ I. Grubišić 2010, str. 99-100.

¹⁰⁷ Žigovi 2227, <https://www.posta.hr/pregled-zigova?p=2227>.

Slika 29
Omotnica prvoga dana iz niza Hrvatska marijanska svetišta

Slika 30
Žig u povodu 50. obljetnice
smrti Ive Paraća

Slika 31
Žig kojim je obilježena zlatna
europska medalja Ivana
Kljakovića Gašpića

Osvajač je svjetskoga srebra (2014.) i bronce (2009.); europskoga zlata (2009., 2010., 2015.), srebra (2007., 2008., 2011.) te bronce (2012.).¹⁰⁸ Dobitnik je brojnih priznanja, među kojima Nagrade Splitsko-dalmatinske županije, te nagrada gradova Splita i Solina. Međunarodna jedriličarska federacije proglasila ga je godine 2014. najboljim jedriličarem svijeta u klasi finn.¹⁰⁹

Analiza solinskih motiva – događaja, osoba, umjetni-
na, povijesnih spomenika – na filatelističkim izdanjima
Hrvatske pošte i telekomunikacija, odnosno Hrvatske
pošte, pokazuje da je najviše maraka, omotnica prvoga
dana i žigova posvećeno obilježavanju obljetnica izravno

¹⁰⁸ Više na poveznici: <https://www.hoo.hr/biografije-olimpijaca/4567>.

¹⁰⁹ Na ovim podatcima zahvaljujemo sportskom povjesničaru Jurici Gizdiću.

vezanih za Solin: 1150 godina od boravka benediktinca Gottschalka na dvoru kneza Trpimira, 150. godišnjica rođenja don Frane Bulića, 1700 godina od mučeničke smrti svetoga Dujma te dvjesto godina Arheološkoga muzeja u Splitu. Solinski motivi korišteni su i na izdanjima posvećenima obljetnicama koje nisu izravno vezane za Solin: tisućita obljetnica smrti kralja Stjepana Držislava i 1150. obljetnica Trpimirove darovnice. Dva važna događaja iz novijega vremena također su obilježena filatelističkim materijalom: Trinaesti međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju i drugi pastoralni pohod pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj. Solinsko prasnvetište Gospe od Otoka

našlo se na dvjema markama i omotnici prvoga dana. Hrvatska je pošta dva svoja izdanja posvetila solinskim slikarima Vjekoslavu Paraću i Jozi Kljakoviću, a jedan prigodni žig kompozitoru Ivi Paraću, odvjetku solinskih Paraća. Prigodnim je žigom obilježena zlatna medalja jedriličara Ivana Kljakovića Gašpića, a na žigu povodom Trinaestoga godišnjeg skupa europskih arheologa u Zadru crtež je ulomka sa spomenom kneza Trpimira. Taj širok izbor tema iz različitih područja dostojno predstavlja Solin u filatelističkome svijetu, a poznavajući izdavačku politiku Hrvatske pošte valja očekivati da će se solinski motivi i u budućnosti naći na njezinim izdanjima.

Kratice

Radovi IPU = *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*

Salona IV = *Inscriptiones de Salone chrétienne, IVe-VIIe siècles*, Split – Rome 2010.

VAHD = *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*

Literatura

- N. A. Ančić 1998 Nedjeljko Ante Ančić, *Papa u Splitu i Solinu. Drugi pastoralni pohod Ivana Pavla II. Hrvatskoj*, Split 1998.
- F. Bulić 1924-1925 Frane Bulić, *I titoli di dedica delle basiliche urbane ed extraurbane di Salona*, VAHD XLVII-XLVIII, Split 1924-1925, 11-20. Prevedeno: F. Bulić, *Izabrani spisi. Posvete gradskih i izvogradskih bazilika Salone*, Split 1984, 537-546.
- Z. Buljević *et al.* 2004 Zrinka Buljević – Sanja Ivčević – Jagoda Mardešić – Ema Višić-Ljubić, *Artes minores*, u: Emilio Marin (ur.), *Salona christiana*, Split 1994, 213-313.
- M. Buovac 2008 Marin Buovac, *Znamenitost crkve i prikaz lunete u Gatima na poštanskoj marci Republike Hrvatske*, *Zadarski filatelist* 9, Zadar 2008, 25-27.
- M. Buovac 2016 Marin Buovac, *Prikaz i značaj knjige u svijetu filatelije*, *Artos* 5, Osijek 2016, <https://hrcak.srce.hr/file/254974> (28. 11. 2023.)
- N. Cambi 1984 Nenad Cambi, *Frane Bulić. Život i djelo*, u: Frane Bulić, *Izabrani spisi*, Split 1984, 7-52.
- N. Cambi 1994 Nenad Cambi, *Sarkofag Dobroga pastira iz Salone i njegova grupa*, Split 1994.
- N. Cambi 2020 Nenad Cambi, *Umjetnost antike u hrvatskim krajevima*, Split – Zagreb 2020.

- N. Cambi – E. Marin 1998 Nenad Cambi – Emilio Marin (ur.), *Radovi XIII. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju, I-III / Acta XIII congressus internationalis archaeologiae christiane, I-III*, Split – Città del Vaticano 1988.
- F. Carrara 1850 Francesco Carrara, *De' scavi di Salona nel 1848*, Vienna 1850.
- A. Duplančić 2021 Arsen Duplančić, *U temeljima hrvatske arheologije. Istraživanja Salone od 1821. do 1850. na temelju rukopisne i tiskane građe iz Arheološkog muzeja u Splitu, Izložba u povodu 200 godina sustavnih istraživanja Salone*, Split 2021.
- A. Duplančić – M. Ivanišević – S. Kovačić 2004 Arsen Duplančić – Milan Ivanišević – Slavko Kovačić, *Sveti Dujam. Štovanje kroz vjekove*, Split 2004.
- A. Duplančić – J. Jovanović 2013 Arsen Duplančić – Jelena Jovanović, *Zgrada Arheološkog muzeja u Splitu: razmišljanja sto godina poslije*, u: Jasna Galjer (ur.), *Muzeji i arhitektura u Hrvatskoj. Zbornik radova 2. kongresa hrvatskih muzealaca*, Zagreb 2013, 23-33.
- V. Flego 2009 Višnja Flego, *Kljaković, Joza (Josip, Jozo)*, u: *Hrvatski bibliografski leksikon*, Zagreb 2009, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=219> (11. 12. 2023.)
- I. Goldstein 1995 Ivo Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, Zagreb 1995.
- I. Grubišić 2010 Ivan Grubišić, *Solinski Paraći*, *Tusculum* 3, Solin 2010, 71-103.
- M. Ivanišević 1994 Milan Ivanišević, *Salonitanski biskupi*, VAHD 86, Split 1994, 223-252.
- J. Jeličić-Radonić 1994 Jasna Jeličić-Radonić, *Ranokršćanski kompleks u Gatima*, u: J. Jeličić-Radonić et al., *Gata. Crkva Justinijanova doba*, Split 1994, 41-161.
- L. Katić 1932 Lovre Katić, *Saksonac Gottschalk na dvoru kneza Trpimira*, *Bogoslovska smotra* 20/4, Zagreb 1932, 403-432.
- L. Katić 1955 Lovre Katić, *Solin od VII do XX stoljeća*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 9, Split 1955, 17-91.
- N. Klaić 1972 Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb 1972.
- Marke 2012 *Poštanske marke Republike Hrvatske 1991. – 2011.*, Zagreb 2012.
- M. Matijević 2003 Marko Matijević, *Gospin otok – Solin*, Solin 2003.
- M. Matijević 2011 Marko Matijević, *Crkve, kapele i groblja u župi*, u: Vinko Sanader – Marko Matijević (ur.), *Sto godina župe Gospe od Otoka Solin*, Solin 2011, 65-116.
- M. Matijević Sokol 2010 Mirjana Matijević Sokol, *1150. obljetnica darovnice kneza Trpimira*, u: Darko Komšo (ur.), *100 godina Arheološkog muzeja Istre u Puli. Nova istraživanja u Hrvatskoj*, Zagreb – Pula 2010, 9-19.
- M. Matijević Sokol 2014 Mirjana Matijević Sokol, *Studia diplomatica. Rasprave i prinosi iz hrvatske diplomatike*, Zagreb 2014.

- M. Matijević Sokol 2020 Mirjana Matijević Sokol, *Studia mediaevalia selecta. Rasprave i prinosi iz hrvatske srednjovjekovne povijesti*, Zagreb 2020.
- M. Matijević Sokol – V. Sokol 2010 Mirjana Matijević Sokol – Vladimir Sokol, Quedam Helena regina....., *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. ser., sv. XLIII, Zagreb 2010, 415-431.
- A. Piteša et al. 1992 Ante Piteša – Ivana Marijanović – Aida Šarić – Jerko Marasović, *Arheološka mjesta i spomenici*, u: E. Marin (ur.), *Starohrvatski Solin*, Split 1992, 95-185.
- Pravilnik 2013 *Pravilnik o poštanskim markama*, Narodne novine 91/2013 (2056), Zagreb 2013.
- I. Prijatelj-Pavičić – L. Čoralić 2002 Ivana Prijatelj-Pavičić – Lovorka Čoralić, *Prilog poznavanju baroknih oltara u splitskoj katedrali*, *Radovi IPU* 26, Zagreb 2002, 69-87.
- Ž. Rapanić 2013 Željko Rapanić, *Kralj Tripimir, Venecijanci i Dalmatinci u traktatu teologa Gottschalka iz Orbaisa*, *Povijesni prilozi* 44, Zagreb 2013, 27-70. Pretiskano u: Ž. Rapanić, *Studije o ranom srednjovjekovlju*, Split 2022, 515-551.
- Ž. Rapanić – M. Ivanišević – Z. Buljević 1996 Željko Rapanić – Milan Ivanišević – Zvonimir Buljević, *Sveti Dujam*, Split 1996.
- I. Reberski 2012 Ivanka Reberski, *Klasična komponenta Joze Kljakovića u kontekstu realizama 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća*, *Radovi IPU* 36, Zagreb 2012, 189-202.
- V. Sanader 2011 Vinko Sanader, *Papa Ivan Pavao Drugi u Solinu*, u: V. Sanader – M. Matijević (ur.), *Sto godina župe Gospe od Otoka Solin*, Solin 2011, 229-234
- P. Senjanović 2009 Petra Senjanović (ur.), *Jozo Kljaković. Retrospektiva 1889. – 1969.*, katalog izložbe u Galeriji Klovićevi dvori, Zagreb 2009.
- J. A. Soldo 1994 Josip Ante Soldo, *Priprema Prvog međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju*, u: E. Marin (ur.), *Salona christiana*, Split 1994, 355-383.
- D. Šimundža 2011 Drago Šimundža, *Hrvatski kršćanski jubileji u Solinu 1975./76.*, u: V. Sanader – M. Matijević (ur.), *Sto godina župe Gospe od Otoka Solin*, Solin 2011, 207-223.
- F. Šišić 1962 Ferdo Šišić, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb 1962.
- R. Tomić 1997 Radoslav Tomić, *Franjevačka crkva i samostan na Poljudu u Splitu*, Split 1997.
- Upute 2023 *Upute za obavljanje poštanskih usluga*, HP Glasnik 39/162, Velika Gorica 2023.
- M. Zekan 2000 Mate Zekan, *Krunidbena bazilika kralja Zvonimira. Crkva Sv. Petra i Mojsija (Šuplja crkva) u Solinu. Pregled dosadašnjih istraživanja*, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, sv. 27, Split 2000, 249-259.
- I. Zidić 1984 Igor Zidić, *Vjekoslav Parać*, katalog izložbe u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu, Zagreb 1984.
- I. Zidić 2010 Igor Zidić, *Vjekoslav Parać*, Zagreb 2010.

Summary

Žana Medved – Marko Matijević

Solin themes on the Croatian Post postage stamps

Key words: Croatian Post (Hrvatska pošta), commemorative postage stamps, postage stamps, first day covers, first day postmarks, postmarks, Solin heritage, Solin

The article presents postage stamps, first day covers, and postmarks issued by Croatian Post since 1991, which are connected to Solin. This selection reflects the publishing policy of Croatian Post (Hrvatska pošta), aiming to present visually history, heritage, and notable individuals, thereby promoting Solin's landmarks, which are shaped into postage stamps that travel the world or become part of philatelic collections.

By issuing a stamp, first day cover, and first day sheet, Croatian Post and Telecommunications (HPT – Hrvatska pošta i telekomunikacije) marked the Thirteenth International Congress for Early Christian Archaeology and the centenary of the First Congress held in Solin and Split.

In the *Early Middle Ages Series*, and marking 1150 years since the stay of the Benedictine Gottschalk at the court of Prince Trpimir in Rižinice, Solin, HPT issued stamp, first day cover, and first day sheet. The Post also dedicated another issue to Prince Trpimir: on the occasion of the 1150th anniversary of his Charter, issuing a block with stamp and first day cover. The motif of the Trpimir's inscription from Rižinice was also used on a commemorative postmark on the occasion of the Thirteenth Annual Meeting of European Archaeologists held in 2007 at the University of Zadar.

In 1996, the 150th anniversary of the birth of Rev. Frane Bulić was commemorated with special issues of a stamp featuring Bulić's likeness, as well as a first day cover and first day sheet. Similarly, the 1000th anniversary of the death of King Stjepan Držislav was marked.

Pope John Paul II visited the Croatian people and the Church in Croatia five times: three times in Croatia and twice in Bosnia and Herzegovina. HPT marked his visits with special issues, but particularly important for this occasion was his second visit to Croatia in 1998, when after visiting Zagreb, Marija Bistrica, and Split, he also visited Solin. On this occasion, Post issued a stamp, a first day cover, a first day sheet, a postcard for international traffic, a postcard for domestic traffic, and a special album filled with philatelic content. The tenth anniversary of the Pope's visit to Solin was also marked with a commemorative postmark, as was his subsequent beatification.

In the seventh part of the *Croatian Modern Painting Series*, Croatian Post (HP) issued a stamp in 2001 featuring a reproduction of Vjekoslav Parać's painting *Ruins of the Amphitheatre*. In the same series, stamps with reproductions of works by Slavko Šohaj and Leo Junek were issued, along with a special envelope and first day postmark.

A special stamp, envelope, and first day postmark, along with commemorative postmarks, marked the 1700th anniversary of the martyrdom of the Solin martyr St. Dujam. The stamp depicts Dujam kneeling with his head bowed while the executioner raises both hands holding a sword. One of the postmarks features a drawing of a fragment of the stone slab that stood over the saint's grave at the Manastirine graveyard in Solin, another features the saint's image created based on a detail from the relief of the Solin Martyrs from the first church of the Solin Martyrs in the Solin neighbourhood of Ninčevići, made by sculptor Marko Gugić. The third postmark shows the image of St. Dujam based on the church banner designed by the painter Josip Botteri Dini.

In the *Croatian Visual Art Series*, Croatian Post issued a stamp in 2019 presenting reproduction of Jozo Kljaković's painting *The Return of the Fishermen*. In the same series, stamps featuring works by Hugo Conrad von Hötzendorf and Vjekoslav Karas were also issued. Printed was a first day cover featuring all three stamps and two identical postmarks.

Croatian Post also participated in marking the 200th anniversary of the Archaeological Museum in Split by issuing a commemorative stamp and first day cover. The stamp features a photograph of the Good Shepherd sarcophagus, the most famous monument preserved in the Museum, originating from the Manastirine graveyard in Solin. The first day cover bears the first day postmark.

In the *Croatian Marian Shrines Series*, the Post dedicated two stamps and a first day cover to the ancient shrine of Our Lady of the Island. One stamp features a photograph of the Church of Our Lady, and the other shows the altarpiece *Our Lady with Child on the Throne* by Giuliano Zasso. In the same series, two stamps were issued with motifs of the Church of Our Lady of Svetogorska in the Gorski Kotar region and the statue of Our Lady from that church. The first day cover features four stamps, two from each shrine, with the first day postmark stamped twice over them.

This selection also includes two commemorative postmarks. The first, issued by Croatian Post in 2004, marking 50 years since the death of composer Ivo Parać, and the second, issued in 2010, celebrating Ivan Kljaković Gašpić's first-place finish at the European Sailing Championship in the Finn Class.

This wide selection of topics from various fields adequately represents Solin in the philatelic world, and given the Croatian Post's publishing policy, Solin's motifs can be expected to continue appearing in future issues.

Translated by Radovan Kečkemet

